

HEIS

NR:3

MONTØREN

2016

FAGFORENINGSBLAD

Årets nye lærlinger på OPPHEI

Mikkel Bulow Lilleng (Stahl, Oslo), Elias Omrani (KONE, Oslo), Thomas Bjerke (OTIS, Oslo), Stian Smestad (OTIS, Oslo), Morten Haakonsen Pedersen (TKE, Oslo), Oddbjørn Vindedal (TKE, Oslo), Thomas Blindheim (TKE, Ålesund), Herman Sørkedalen Ihlen (TKE, Kristiansand) og Jørgen Jortveit (Reber Schindler, Kristiansand). Foto: OPPHEI

Innhold

Nr 3 - oktober 2016 Årgang 48

Ledern har ordet	4
Redaktøren	5
HMF	6

Fagutdanning

Tema fagutdanning.....	8
Intervju med Harald Torsøe leder i HLF	10
Stort behov for nye fagarbeidere.....	12
Er det rart de faller fra?.....	14
Klubben vil ha Heis-tek med i OPPHEI..	17
Sinte unge villfarne menn	19
Rare myter om foreningen og fagutdanning	20
EU vil redusere antall yrker	22

Diverse

Heiscupen	24
Mer støtte til Ramunas Gudas.....	30

OsloKonferansen

Oslokonferansen	32
Stortingsvalget 2017	35

Diverse

Hvorfor være organisert?	38
Et annet samfunnssystem del 3	40
Brexit	44
NS-EN 81-20	48
Regelverket	50
HMS	52
Hendelser ved heis	54
Erik Stensson 67 år	56
Reisebrev	58
Fra sjakta.....	63

BLADETS ADRESSE:

HEISMONTØREN
SCHWEIGAARDS GATE 34 F, OPPGANG 2, 0191 OSLO
TELEFON: 22 17 45 50 TELEFAX: 22 17 45 53 E-POST: REDAKSJONEN@HEIS.NO

ETTERTRYKK ANBEFALES NÅR KILDE ER ANGITT.

GRAFISK PRODUKSJON: 07 MEDIA AS, OSLO. OPPLAG: 1200

REDAKSJONEN AVSLUTTET 01.10.16 NESTE NUMMER: DESEMBER

NESTE DEADLINE: 15. NOVEMBER

LEDER'N HAR ORDET

Kampen mot sosial dumping og arbeidslivskriminalitet fortsetter. Mens dagens regjering og Arbeiderpartiet krangler om hvem som har innført flest tiltakspakker mot kriminalitet i arbeidslivet, har vi lenge arbeidet med å få bragt på banen hva som skjedde da Ramunas Gudas skadet seg stygt under en rivningsulykke i 2013 i Bærum.

I august ble det klart at statsadvokaten beordrer saken gjenopptatt etter at vi leverte klage på den siste henleggelsen av politiet! Statsadvokaten slakter etterforskningen til politiet, eller de kaller det vel heller mangel på etterforskning. Det kan virke som at statsadvokaten har innsett at det ikke er normalt å begynne å rive en heis av egen vilje for å tøffe seg for sjefen, men det er normalt å rive når man får beskjed om det. Arbeidstilsynet hørte på hva sjefen til Ramunas sa, og han hadde sagt at det ikke skulle rives fordi det ikke hadde blitt utarbeidet en sikker-jobb-analyse ennå, derfor var dette kun Ramunas sin skyld – han alene. Denne forklaringen slukte arbeidstilsynet som ikke engang tok seg bryet med å snakke med Ramunas før deres dom var klar, og politiet brukte rapporten til arbeidstilsynet som hovedårsak til henleggelsen to ganger(!).

Det må sies at det føles utrolig godt at etatene får sitt pass påskrevet for det slette arbeidet de har utført av statsadvokaten. Nå skal saken altså etterforskes for 3.gang. Forhåpentligvis vil saken få den oppmerksomhet den fortjener av politiet, de skyldige vil bli tatt, og Ramunas som nå er ufør tilbake i Litauen – får erstatning for ulykken. Arbeidstilsynet som lagde den første rapporten, som politiet har brukt som hovedårsak til henleggelsen(e) har i Ramunas sitt tilfelle løpt arbeidsgivers ærend, og ikke vært til for arbeidstakernes beste, heller motsatt.

Arbeidstilsynet må stanse arbeidslivskriminalitet – ikke frifinne de useriøse.

Dette vil også være vår parole når vi går til politisk streik og fanemarkering utenfor Arbeidstilsynets kontorer på Lillestrøm kl 1400 den 1. November. Her er det viktig at alle som har mulighet stiller og viser Arbeidstilsynet at vi ikke lar en sånn behandling gå ubemerket hen.

Vi kan ikke akseptere sosial dumping og vi må jobbe for å påvirke de største aktørene for det er ofte de som setter standarden på kontrakter. En stor aktør i tjenestemarkedet er Oslo kommune, vi har vært i kontakt med dem for å se om det er mulig å sikre at kontrakter går til selskaper som er seriøse, som benytter fagarbeidere og som er aktive lærebedrifter. Bedrifter som tenker sikkert og som ikke løper fra heis til heis, men som faktisk tar seg tid til å drive god service. Forhåpentligvis vil også kommune og stat se at det ikke alltid er det billigste som er best i lengden, men kvalitet. Siste ord er ikke sagt.

PS: Pampas tok bronse i årets heiscup(!), og har allerede begynt hardtreningen for neste års turnering i Stavanger i 2017. Pampas lukter gull! Dere er herved advart.

Leder'n
Markus Hansen

Skal du søke om jobb i en annen heisbedrift?

Ta alltid kontakt med tillitsvalgt i den aktuelle bedriften. Denne praksisen gjelder også ved utenbysjobbing mellom avdelinger.

REDAKSJONEN JUNI 2016

REDAKTØR: TOR-ERIK LUNDBERG, EDMUND BERGET | REDAKSJONEN: JOHNNY LEO JOHANSEN, MARTIN GRANSETH, OLLE ANDERSSON OG BJØRN-TORE EGEBERG | FORSIDE: JOHNNY LEO JOHANSEN

Da har vi i redaksjonen fått skrudd sammen ett nytt nummer av Heismontøren, som vi håper kan gi dere ny innsikt og underholde dere når høststormene raser.

Vi vil fokusere på lærlinger og yrkesutdanning i dette nummeret. Disse har vært under veldig hardt press i en del år og har ført til at vi mangler fagfolk nå. Det er flere grunner til det; frafallet i yrkesfagene er betydelige og tyder på at utdanningen har blitt mer og mer akademisk, de «manuelle» og skoletrette har mistet sin plass for mestrings. Mange av yrkesfagene har mistet sin status og må «fremsnakkes» i mye større grad. Lærlingsplasser mangler etter endt utdanning blant annet pga konkurransen fra billig arbeidskraft og bemanningsforetak. Er det mulig å drive en entreprenørbedrift i dag uten innleie? Kan lærlingeordningen overleve i konkurranse med billig arbeidskraft?

I det siste har det begynt å komme krav om lærlinger i de offentlige anbudene, ikke bare til godkjente lærebedrifter som før, men at det skal jobbe lærlinger på prosjektene. Dette er definitivt ett steg i riktig retning. Kriteriene for å bli lærebedrift er dessverre fortsatt for svake, for vi har sett at det har vært en del bedrifter som alt for lett har blitt godkjente lærebedrifter. Dette kan slå uheldig ut for lærlingen pga jaget til kommunene til å skaffe lærlingsplasser. I neste omgang kan yrket vårt bli «utvaska» hvis opplæringen blir for dårlig. Jeg vet at Kunnskapsdepartementet ser på yrkesfagene nå og dette skal snart ut på høring. La oss håpe at det kommer noe godt ut av det.

Vi må jo nesten en tur innom Brexit i dette nummeret også. For en smell! Dette hadde ikke EU sett for seg. Det gjenstår så klart å se hva som kommer ut av det til slutt, men det kan helt klart føre til at flere følger etter. Dette er en thriller som vil pågå i lang tid å få mange kapitler og vil bli ett gjentakende tema både her og i media generelt.

Siden forrige gang så har årets store begivenhet vært arrangert i Amsterdam, det er snakk om Heiscupen selvfølgelig. Vi har vært der og det kommer en fyldig rapport derfra. Minner om at det ligger mange fine bilder på vår facebookside. Ett fantastisk arrangement og all honnør til Otis-klubben for en meget bra gjennomføring.

De lokale forhandlingene er i full gang hos de fleste, men det er ikke mange som har klart å bli ferdige. Bare Reber er i mål så langt, så vi får komme tilbake med en fyldigere oppdatering på det ved en senere anledning. Forhåpentligvis er alle ferdige til neste nummer går i trykken.

Takk til alle i redaksjonen og alle bidragsytere til dette nummeret.

Edmund Berget

TIPS TIL REDAKSJONEN

Har du tips om saker innen fag, heisteknisk, politikk eller andre ting som du ønsker redaksjonen skal skrive om?

Ta kontakt med redaksjonen
Redaksjonen@heis.no

Vi ønsker også bilder

STAVANGER

LITE FORENINGSAKTIVITET DE SISTE MÅNEDENE, MEN HÅPER DET TAR SEG OPP UTOVER HØSTEN.

VEGARD OLIMSTAD

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Vi stiller med et par deltakere til Rogalandskonferansen i oktober.

Fortsatt liten arbeidsmengde på ny-anlegg hos de fire store, men ingen permitterte for øyeblikket.

Otis har to av tre mann utenbys. Kone har et par anlegg nå, men det ser bekmørkt ut i høst og på nyåret. Reber og Thyssen har akkurat nok, men betraktelig mindre en normalen.

Det ble nylig kjent at Reber har fått utskifting av alle heisene på Atlantic Hotell, hvor det skal leveres heiser som går 3m/s.

TKS gjør det veldig bra for tiden, og søker etter montører.

Vi takker for en vel utført Heiscup i Amsterdam og gleder oss til å knuse dere på hjemmebane neste år!

Vegard Olimstad

Hotell Atlantic. Foto: Johan Hansson Lisens:creativecommons.org

HMF ØSTFOLD

EN KORT ORIENTERING OM RIKETS TILSTAND I ØSTFOLD. DET HAR IKKE SKJEDD SÅ MYE I ØSTFOLD SIDEN SIST.

FRANK SIG HANSEN

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Frank Hansen deltok på landsstyremøte i forbundet 8. og 9. juni på Utøya. For mitt og sikkert for mange andre også var det et spesielt møte med øya.

Den 16 til 18 september dro 5 personer fra Kone på heiscupen i Amsterdam, som heiagjeng. Det vil si at det var 4 fra Østfold og en fra Ski. (tidligere Østfold)

Det var en morsom tur til en by som aldri sover. Fotballmessig var det mye bra og morsomt å se på, spesielt ble finalen en triller.

ARBEIDSSITUASJONEN:

På Otis er det greit med arbeide, verken for lite eller for mye. Bemanning som sist.

I Kone er det greit med nyanlegg, men sliter med folk som er sykemeldte og kommer nok til å trenge hjelp fra andre avdelinger.

På service er det greit med jobb. Bemanningen er den samme. Og de som har gått sykemeldt en stund er nå på vei tilbake.

På Reber er det bra med nyanlegg ut året, men litt mindre utover til neste år.

På service er det stabilt, men noe for lite hvis alle hadde vært i jobb. En er ute med i et års studieperm og en er langtidssykemeldt på 9 mnd. De er 5 montører for øyeblikket.

Jeg vil også denne gangen henstille til andre avdelinger om å sende inn noen ord til heismontøren om hva som skjer i avdelingene.

Til slutt vil jeg få ønske alle en fin høst.

Mvh
Frank Sig Hansen

Husk folkens det er et tøft yrke vi er i så ta hensyn til helsa.

TEMA: FAGUTDANNING

REDAKSJONEN

JOHNNY LEO JOHANSEN

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Heismontøren er glad for å ha fagutdanning som tema. En god fagutdanning og god rekruttering er en viktig forutsetning for å ha en sterk fagforening. Derfor har Foreningen jobba aktivt for å få et eget opplæringscenter for heisfaget.

Klubbene skal følge opp at ingen bedrifter lar seg friste til å bruke lærlingene som billige renholdere og sjauere. Opplæringa skal være god.

Fagutdanningen har lenge vært truet fra mange kanter. Byråkrater har alltid hatt problemer med å se verdien av annen læring enn å sitte med nesa i boka. Useriøse bedrifter tar inn en lærling for å delta i konkurransen om offentlige oppdrag. Hva slags opplæring får de? Hvis innleie av heismontører blir en forretningsidé for uorganiserte bedrifter – hvor lenge vil vi da få HLF-bedriftene til å ta inn godt med lærlinger?

Bladet tar opp mange sider av saken fagutdanning. God fornøyelse!

BEHOV FOR FLERE LÆRLINGER I HEISFAGET

TOR-ERIK LUNDBERG

I følge foreningas medlemsregister så har vi 75 yrkesaktive medlemmer som er 59 år og eldre, som vil kunne komme til å gå av med pensjon om få år.

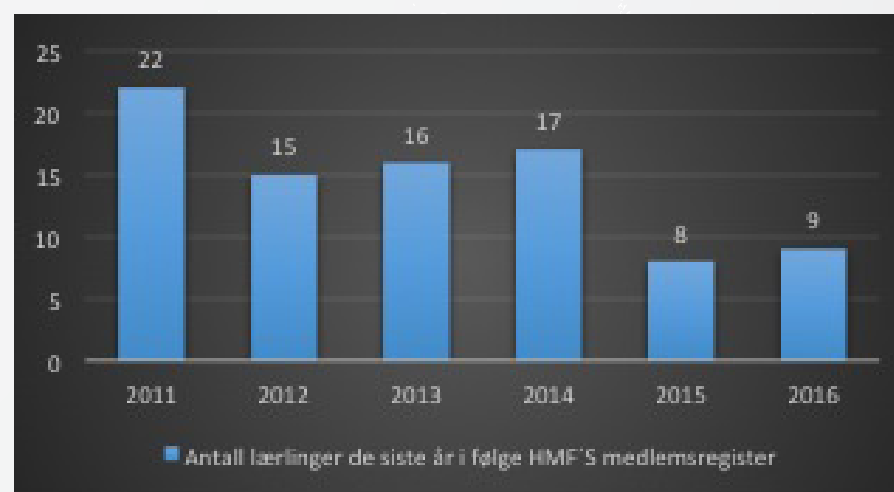
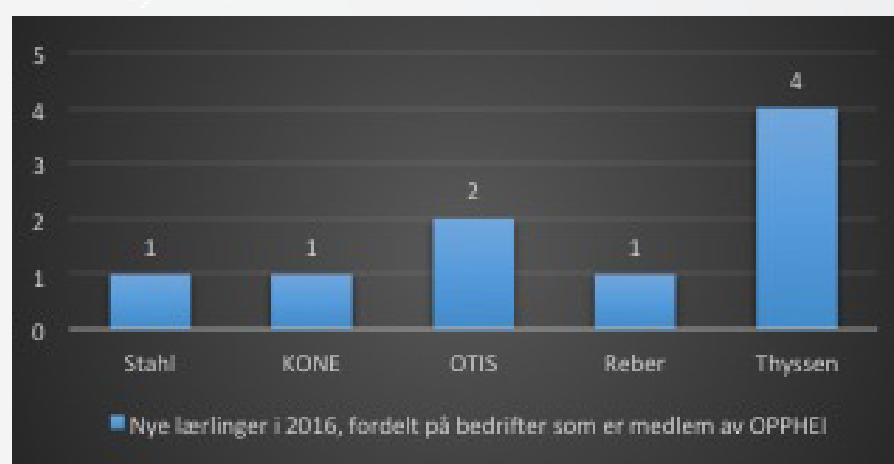
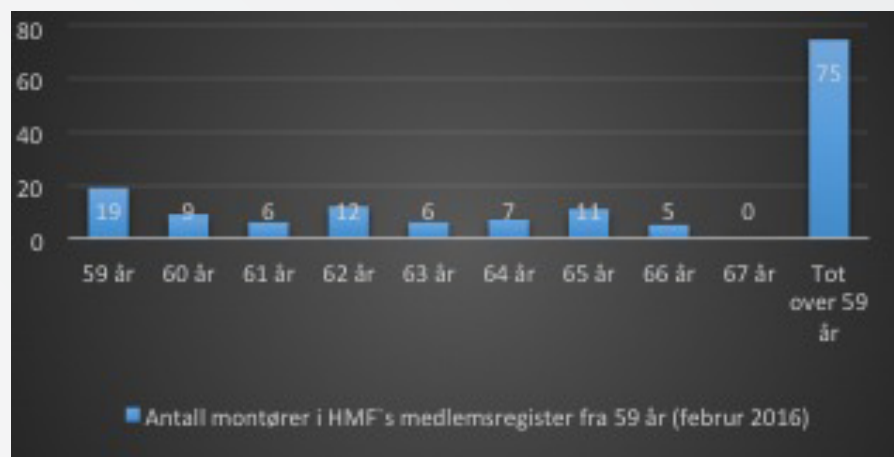
For å dekke behovet etter disse er vi nødt til å sørge for en jevn rekruttering til faget. Da først og fremst gjennom lærlingordningen slik som det står i Overenskomsten for heisfaget.

KUN NI NYE LÆRLINGER PÅ OPPHEI

Årets klasse på OPPHEI består av 9 ny lærlinger, noe som står i sterk kontrast til 2011 hvor vi hadde hele 22 lærlinger. Thyssen (TKE) er bedriften som i år har ansatt flest lærlinger, med hele 4 lærlinger fordelt på avdelingene i Ålesund, Kristiansand og Oslo. Store bedrifter som Reber Schindler og KONE har kun tatt inn en ny lærling hver i år. OTIS har i år to nye lærlinger. Bedrifter som ikke er tilsluttet OPPHEI har også tatt inn lærlinger, men her kjenner vi ikke til antallet.

REKRUTTERING TIL FAGET

En jevn rekruttering er ikke bare viktig for faget, men også et samfunnsansvar. Her må bedriftene ta ansvar og sørge for å ta inn flere lærlinger i fremtiden. Det må også være en prioritert sak for klubbene

å jobbe for at bedriftene tar inn flere lærlinger i tiden fremover. Det er viktig for faget og bransjen at det rekrutteres lærlinger for å ha nok faglærte heismontører til å ta unne arbeidet. På denne måte unngår

man innleie og bruk av ufaglærte. Faget og gleden ved et helt stykke arbeid må ivaretas.

INTERVJU MED HARALD TORSØE, LEDER I HLF

REDAKSJONEN HAR REGISTRERT AT MANGE MEDLEMMER ER BEKYMRET OVER AT DET ER TATT INN SÅ FÅ LÆRINGER I FAGET I 2015 OG 2016. VI HAR INTERVJUET LEDER I HEISLEVERANDØRENE LANDSFORENING, HARALD TORSØE, OM DETTE.

ATLE SKAUG

BJØRN TORE EGEBERG

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Hvordan er utsiktene for bransjen de nærmeste årene?

Byggebransjen er preget av geografiske forskjeller med hensyn til størrelse og trender på aktiviteten. Dette påvirker naturlig nok også heisbransjen. Samtidig ser det ut som prognoser gir uttrykk for marginale korreksjoner i byggeaktiviteten. Kombinert med de behov og muligheter som ligger i ettermarkedet, især fra bygge-boomen fra 70 tallet, virker mulighetene gode for å brødføre bransjen de kommende år.

Bør ungdom på videregående skole satse på heismontørfaget? (eller er bransjen i ferd med å tilpasse bemanningen til lavere volum?)

Behov for bemanning er gitt av fremtidig arbeidsmengde - som ser lovende ut - kombinert med stab og alderssammensetning i de enkelte virksomheter. Det vil derfor være behov for rekruttering til heisfaget. Inntak av lærlinger må vurderes av den enkelte bedrift, vurdert ut fra dens sammensatte behov.

Harald Torsøe

Har du noen synspunkter på utfordringen med at bransjen i fellesskap har forpliktet seg til å jobbe for å opprettholde en klasse ved OPPHEI, mens avgjørelsen om lærlingeinntak tas i den enkelte bedrift?

Bransjen forholder seg til intensjonen med å opprettholde en klasse ved OPPHEI i hht overenskomstens bestemmelser.

LÆRLINGE- SAMLING

Læringsamlinger holdes minst en gang i året. Her møtes lærlinger fra alle bedrifter, fra hele landet. Det er både kurs og sosialt. Fellesskapet som bygges under læringsamling tar medlemmene av HMF med seg videre, og er en del av det som gjør heismontørene til en sammensveiset fagforening. Det er visst gøy også. For mer info, kontakt Sofie Berntsen.

SOFIE BERNTSEN – LÆRLINGENES REPRESENTANT I FAGFORENINGSTYRET

Lærningene skal også være med å bestemme. I mange år har vi hatt ordningen at lærningene sjøl velger en representant til styret. I denne perioden er det Sofie som har vervet. Så er du lærling og synes veien fra klubben og inn til Foreningen er lang og uoversiktlig – ta kontakt med Sofie med det du har på hjertet.

Sofie Berntsen

Vi ønsker velkommen til læringsamling 18.– 20.nov. 2016

STORT BEHOV FOR NYE FAGARBEIDERE

**FAGARBEIDERNE UTGJØR CA. 25 PROSENT AV ALLE SYSSELSATTE I NORGE.
I 2030 VIL BEHOVET ØKE TIL 30 PROSENT AV DEN TOTALE ARBEIDSKRAFTEN.**

TOR-ERIK LUNDBERG

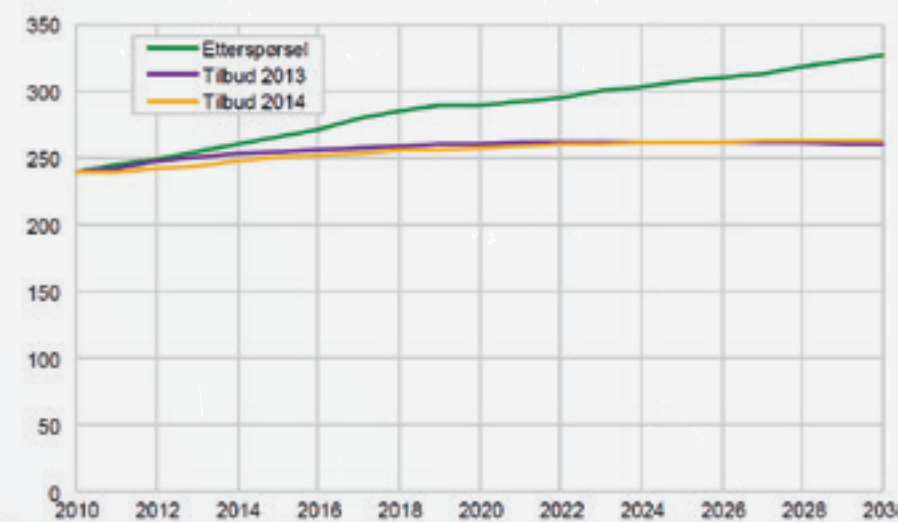
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Beregninger i «Rapport om utdanning og arbeidsmarkedet», utarbeidet av Statistisk sentralbyrå, som ble offentligjort i fjor viser at det vil være et gap på 112 000 fagarbeidere i 2030. Innen elektrofag, mekaniske fag og maskinfag beregnes det at mangelen på fagfolk vil være på 63 000. Mens det innen bygg og anlegg beregnes et gap på 49 000.

FLERE UTEN LÆREPLASS INNEN ELEKTROFAG

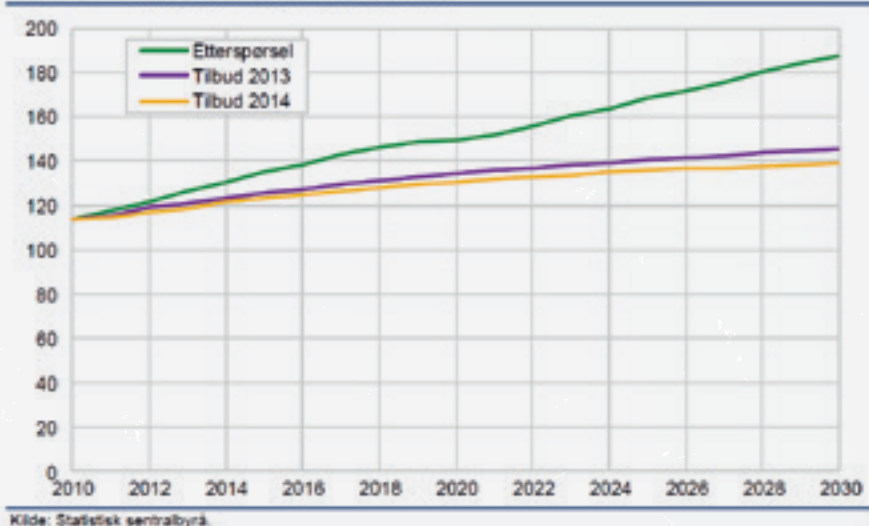
Tall fra Utdanningsdirektoratet som Dagsavisen har publisert i juni viser at det er stor mangel på læreplasser innen elektrofag, da kun 42,4 prosent hadde fått tilbud om læreplass.

Figur 12. Elektrofag, mekaniske fag og maskinfag. 1000 personer

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 13. Bygg- og anleggsgag, 1000 personer

BEDRIFTENE SVIKTER

En viktig årsak til at ungdom ikke fullfører yrkesfaglig videregående opplæring, er at de ikke får læreplass står det i en melding fra Riksrevisjonen. Når en elev ikke får læreplass innebærer det et stort ressurstap for eleven selv og for samfunnet. Stortinget har i flere sammenheng understreket at det er et mål å sikre flest mulig elever læreplass.

I 2012 inngikk staten og partene i arbeidslivet Samfunnskontrakten for flere læreplasser. Målsetningen var å øke antall nye læreplasser med 20 prosent frem til 2015. Det er store forskjeller mellom fylkene i hvordan

utviklingen har vært fra 2011 til 2014. Fire fylker har en økning på 10 prosent eller mer. Aller best er Finnmark med 26 prosents vekst. Deretter følger Oslo. Tre fylker har en nedgang i perioden. Størst tilbakegang finner vi i Hedmark, hvor antall nye lærlinger har sunket med seks prosent. Akershus ligger også dårlig an.

KRAV TIL LÆRLINGER VED OFFENTLIGE ANBUD

Offentlige anskaffelser står ifølge byggenæringen for over 40 prosent av total byggevirksomhet per år. I dag er det slik at det offentlige kan kreve at bedrifter har lærlinger for å vinne et offentlig anbud. Det er i dag ute et høringsforslag til en ny

forskrift om plikt til å stille krav om bruk av lærlinger ved offentlige anbud. Høringsfristen går ut 16. oktober i år.

OSLO KOMMUNE VIL KREVE BRUK AV LÆRLINGER

Denne høsten vil Byrådet i Oslo Kommune fremme forslag om at 10 prosent av alt arbeid utført for kommunen skal gjøres av en lærling som en del av kommunens innkjøpskontrakt.

Oslo kommune er Norges største arbeidsgiver med 53 000 ansatte og har et innkjøps og driftsbudsjett på 20 milliarder i året.

Krav om at heisbedriftene skal sørge for at det i hele kontraktsperioden benyttes lærlinger ved utførelsen av minst 10 prosent av arbeidet, var et av kriteriene da Oslo Kommune før sommeren la ut anbudsrunden for service på Omsorgsbyggs 167 heiser.

Nær 9100 søkere fikk ikke læreplass i 2015.

ER DET RART DE FALLER FRA?

GRUNNEN TIL AT SÅ FÅ VELGER YRKESFAG, ER IKKE UTDANNINGEN. DE UNGE HAR SKJØNT AT FAGENE GIR FÅ UTSIKTER.

NASJONAL DIGITAL LÆRINGSARENA OLE THORSTENSEN

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Hvorfor ønsker ikke de unge å ta utdanning til å bli malere, murere, eller tømrere? Vet de ikke sitt eget beste? Jo, det er akkurat det de gjør. De har oppfattet situasjonen for yrkesfagene på en realistisk måte. Det er derfor de i økende grad holder seg unna håndverksfagene. De som er overrasket over de unges valg kjenner ikke håndverksbransjene godt nok.

Det begynner tidlig. Når barn er fem år synes de fleste av dem det fysiske arbeidet med verktøy og materialer er interessant. Når de blir 15 år har mange av dem nærmest en nedlatende holdning til det samme arbeidet. Hva har skjedd i mellomtiden?

De har en skoletid nærmest uten kontakt med denne typen arbeid, mens samfunnet rundt dem på mer eller mindre direkte måter forteller

hvor dumt dette arbeidet er, hvor enkelt det er. Det motsatte av høy er lav, og hvem vil vel ha en lav utdanning? De har også forstått at det lønner seg å ta høyere utdanning.

Foreldrene bidrar i stor grad til dette blikket på praktisk, fysisk arbeid. Barnet skal helst ha en minst like høy utdanning som dem selv. Dersom barnet velger å bli renholdsarbeider eller tømrer, så går det nedover, mens veien jo helst skal gå oppover.

De blir altså ikke oppmuntret til å bli håndverkere. Tvert imot så kan de oppleve å få høre at de ikke burde bli det, til og med av rådgivere i skoleverket. Her er det en omvendt logikk som gjelder. Man kan ikke bli lærer med mindre enn 4 i matte. Man bør ikke bli tømrer med mer enn 4 i matte. De som er skoleflinke i det akademiserte skolesystemet

blir aktivt oppfordret til å unngå yrkesfag.

Yrkesfagsutdanningen har store problemer. Det hjelper ikke å påstå det motsatte bare fordi man vil yrkesfagene godt. Realiteten er påtrengende, og de unge har finstilte antenner for denne tilstanden.

At over 30 prosent faller fra sier sitt, og bidrar også til urolige og utrygge forhold på skolene. Det må være tungt å begynne på en skole der de har to klasser i august, som så slås sammen til en etter jul fordi så mange er borte.

Skolen er for generelt rettet og ikke fokusert på det elevene skal lære, altså faget de har valgt. De skal ikke bli tømrere, murere og malere på en gang – slik som første året i utdanningen er lagt opp, med litt av alt.

De skal bli tømrere, eller murere, eller malere.

Skolen er for teoretisk i den forstand at teorien er for generell og tilpasset akademiske utdannelser. Det er altså ikke nødvendigvis for mye teori, men feil tilnærming til den teorien de har. Elevene vil ha en praktisk utdanning, bedriftene trenger folk med praktisk utdanning, og fagene trenger det. Elevene må i arbeidstøy fra dag én, og så må

utdannelsene bygges rundt faglig aktivitet. Det gjelder også teorien i størst mulig grad.

Når søkningen til høyere utdanning diskuteres har man ofte som utgangspunkt hva som skal til for å trekke de unge til fagene. Hvorfor skal noen ønske å bli lærer, eller lege? Hvordan fungerer fagene i jobb, hva slags lønns- og arbeidsvilkår får en lærer, eller en lege, hva slags jobbsikkerhet?

Yrkesfagutdanningen derimot, diskuteres med utgangspunkt i at om bare skolen blir god nok, så vil sikkert elevene komme strømmene tilbake. De unge har næringsvett og gjennomskuer dette.

Når de unge har fått svenne- eller fagbrev så får de ikke nødvendigvis jobb, siden eldre er mer etterspurte. De eldre er mer etterspurte selv om de ikke har svenne- eller fagbrev fordi de er billigere nettopp som

Stort frafall i byggfagene bekymrer

ufaglærte, og de har arbeidserfaring. Fagmiljøene, spesielt i byggebransjen, er mange steder pulverisert. 25 prosent av dem man finner på byggeplasser i Oslo og omegn jobber for bemanningsbyråer. Disse byråene har ingen faglige motivasjoner siden den grunnleggende forretningsideen deres er å unngå vanlige ansettelsesforhold. På den måten unngår de sosiale kostnader knyttet til opplæring, sykepenger, svingninger i etterspørsel og så videre. Det er dette som gjør dem konkurransedyktige. Mange steder vil de unge oppleve at de er ensomme svaler sosialt. Det er få unge på arbeidsplassene, men til gjengjeld mange eldre garva arbeidere som snakker språk de unge ikke forstår.

Karriereløpene videre fra yrkesfagutdanningene er for dårlige. Avansert og god påbygging i for eksempel tømrerfaget er nærmest fraværende. Skal man videreutdanne seg som håndverker så blir det helst en

omskolering, der man ender med et annet fag enn å være utøvende håndverker. Dette passer med den generelle ideen om at yrkesfagskompetanse er mindre verd enn den akademiske.

Lønns- og arbeidsvilkårene er blitt dårligere for håndverksyrkene og andre praktiske yrker, sammenliknet med andre yrkesgrupper. Sammenhengen mellom søkingen til de forskjellige fagene, og lønns- og arbeidsvilkårene er påfallende.

Det er utviklingen i arbeidslivet og de til dels umulige forholdene de gode håndverksbedriftene konkurrerer under, som er viktigst. Det er all mulig grunn til å konfrontere utdanningsministeren med det hans departement står for, men det er viktigere å konfrontere næringsministeren med hvordan næringslivet er organisert. Det er også viktigere å konfrontere kommunal- og moderniseringsministeren med hvordan

det offentlige oppfører seg når de etterspør sin 40 prosent store andel av håndverkernes tjenester.

Samfunnet må ha gode håndverkere, og nok av dem. Det som skjer med fagene nå er kostbart for oss alle. Yrkene må være gode og trygge nok til at de unge velger dem. Bedriftene som bidrar positivt til fagene må få levelige vilkår, slik at fagmiljøene kan bestå.

At yrkesfagsutdannelsen ikke fungerer bra er et problem, men det er et symptom og ikke en grunn. Den viktigste grunnen er en mangel på respekt for fagene og den dårlige behandlingen fagene derfor får.

Da er det vel ikke overraskende at yrkesfagsutdannelsen ikke glitrer på kunnskapssamfunnets stjernehimmel.

Kronikken har tidligere vært trykket i Klassekampen

Samfunnet må ha gode håndverkere, og nok av dem. Det som skjer med fagene nå er kostbart for oss alle.

KLUBBEN VIL HA HEIS-TEK MED I OPPHEI

JOHNNY LEO JOHANSEN

BJØRN TORE EGEBERG

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Heismontøren hadde en kort prat med Terje Fjeldstad og Helge Jensen fra Heis-Tek klubben. Bedriften har ikke tatt inn nye lærlinger så langt i år, men både klubben og bedriften ønsker å være en seriøs lærebedrift. Tidligere har bedriften hatt noen lærlinger som ikke har vært på Opphei. Klubben er innstilt på at bedriften skal bli med i Opphei, og at de neste lærlingene skal gå der. Heismontøren ser fram til å gjøre et intervju for å høre hvordan de framtidige Heis-Tek lærlingene trives på Opphei.

Oppheis medlemsbedrifter i dag:

OTIS A/S

KONE A/S

Ribe heis og elektroservice A/S

Reber Schindler Heis A/S

Schindler Stahl Heiser A/S

Thyssenkrupp Elevator A/S

UNI Heis A/S

Euro-heis A/S

Klubbleder Terje Fjeldstad i Heis-Tek i gang som talentspeider for å finne nye lærlinger til bedriften

SINTE UNGE VIL

FORFATTER ARNE KLYVE SETTER FOKUS PÅ UTENFORSKAPET OG VÅRT ANSVAR I SAMFUNN HVOR ENKELTE MANGLER MULIGHETER. UNGE MENN ER SINTE OG I MANGE TILFELLER MED GOD GRUNN.

JOHNNY LEO JOHANSEN

JOHNNY LEO JOHANSEN

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Forfatteren Arne Klyve, undervisningsleder ved Kompetansesenter Rus, Bergensklinikken lanserte ny bok på Litteraturhuset i Bergen. I et skolesystem og et arbeidsliv som en del unge menn med evner for praktiske fag og kroppslig arbeid, ikke har gode vilkår oppstår frustrasjon blant mange.

«Hvis man bare kunne stå oppreist og si navnet sitt fikk man jobb tidligere.»

Det er en stor teknologiske utviklingen og arbeidslivet er i stadig endring. Alle har behov for å fylle en rolle og hevde seg. Det er en endring fra industrisamfunnet hvor bare du kunne stå oppreist å si navnet ditt fikk du jobb. Det er et arbeidsliv og en kultur endring hvor «machojobber» forsvinner, yrkeskolejobber forsvinner og skaper mangel på roller for en hel del, spesielt menn.

Mann må diskutere hvorfor mange er så sinte, før de kommer så langt at man må ha sinne-mestringskurs.

Og mange er sinte av god grunn, men retter kanskje sinte på andre enn det som egentlig er berettighet. Enkelte politikere ser på disse kun som pøbler som må kontrolleres. Meninger rundt hvem som man ser på som «fiender» har politikere et ansvar for å være klar over fra sin talerstol.

Arne Klyve

LLFARNE MENN

Boklansering på Litteraturhuset i Bergen

FRUSTRERTE MENN

Arbeidslivet er i endring ved flere midlertidige stillinger og voksende arbeidsledighet i Europa. Sinne er et naturlig egenskap, mange av disse unge, spesielt menn, er sinte og frustrerte av en god grunn. Ofte rettes dette sitt sinne i feil retning og slik man har sett fremvekst av frustrerte menns oppførsel i flere tilfeller.

I de mest ekstreme tilsluttet seg voldsfremmende gruppering som IS eller ytterliggående nasjonalister.

Forfatteren påpeker at vi har alle et ansvar som samfunn til å påvirke og motvirke utenforskapet.

FORFATTER ARNE KLYVE

Vaktmestere må tilbake på skolene, man trenger rollefigurer. Undersøkelse viser at gutter og jenter utvikles forskjellig og at gutter i gjennomsnitt gjør det dårligere på skolen. Noen gutter kommer derfor kanskje litt feil ut allerede på hoppkanten.

Ny teknologi må ikke skubbe folk ut og skape et arbeidsliv som skviser folk. Teknologi må jo brukes for å gi mer slakk og heller mer av den fritiden som vi er så glad i.

Det trengs en debatt i samfunnet om vårt medansvar, som er undertittelen på boken.

RARE MYTER OM FORENINGEN OG FAGUTDANNING

EN DEL JOURNALISTER OG ANDRE SOM LIKER Å HØRE PÅ RYKTER TROR AT HEISMONTØRENE FAGFORENING ER NORGES STERKESTE GRUPPE MED EGOISTER. DE TROR AT VI JOBBER DØGNET RUNDT FOR Å HINDRE AT ANDRE KOMMER OPP PÅ VÅRE LØNNS- OG ARBEIDSVILKÅR. DE TROR OGSÅ AT VI BREMSER REKRUTTERINGEN TIL HEISFAGET, SÅNN AT VI KAN UTNYTTE MANGELEN PÅ HEISMONTØRER TIL Å PRESSE OPP LØNNA. INGEN TING KAN VÆRE MER FEIL.

BJØRN TORE EGEBERG

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Foreningen og arbeidsgiverne er enig om at den viktigste rekrutteringen til faget skal skje gjennom lærlingeordningen. I alle fall i festtaler.

Vi opplever at det er Foreningen som må presse på for at de fine ordene blir omsatt i inntak av lærlinger. For oss er det en viktig del av fagbeskyttelsen at nye heismontører får god fagutdanning. Vi vil ikke ha et a-lag av gamle montører og et b-lag av unge montører. En del av vårt engasjement er at alle lærlinger skal på Opphei. Vi liker at nye bedrifter begynner å ta inn lærlinger, men vi er veldig skeptiske til at de skal ta hele opplæringa sjøl, i bedriften, og ikke lar lærlingene komme på Opphei.

Det er mange hyggelige elektrikere her i landet, og det er hyggelig at noen av dem vil bli heismontører.

De er velkommen til å komme inn på styrt opplæring, som er et seriøst opplegg. Men rekruttering av elektrikere må være et supplement til en full klasse på Opphei. Vi etterlyser en klar holdning fra bedriftene til dette. Man får av og til en følelse at nyansettelsene styres av tilfeldigheter og bekjentskaper, og ikke prinsippet om at hovedrekrutteringen skal skje gjennom lærlingeordningen.

Foreningen var svært aktive når myndighetene endret læreplanen for heisfaget for et par år siden. Resultatet ble godt. Vi stod i mot alle velmente forslag, som på lang sikt kunne ført til splitting av faget. Dette er en reell trussel. EU er hysterisk opptatt av at all utdanning skal følge deres byråkratiske regler. For dem skal videregående skole være 3 år og laveste høyskoleutdanning skal være 3 år studier i tillegg til allmennfaglig

på videregående. Basta finale. Om det finnes fag hvor du skal lære mer enn det du rekker på tre år, så skal myndighetene blindt lukke øya for virkeligheten. Og Norge prøver også her å følge alt som kommer fra Brussel av dumme regler. Så det er en reell fare for at noen drømmer om et nymontasjefagbrev med ett års læretid etter videregående. Foreningen vil være våken her, så lærlingene også i framtida skal lære et helt stykke arbeid.

Fagbrevet er plattform for stolthet og for en sterk fagforening. Vi vil rekruttere flere, og satser på at nye generasjoner med heismontører vil bevare Foreningen som en av Norges sterkeste fagforeninger. Kanskje en vakker dag at journalistene også vil forstå at det er slik det henger sammen at det er god lønn og stort sett gode arbeidsvilkår i heis.

Emil Andexlinger (t.v.) Kristoffer Aavik (t.h.)

FAGBREV-UTDELING I OSLO RÅDHUS

☰ TOR-ERIK LUNDBERG

🇹🇷 EVEN THORSTAD

Den 19. mai var det igjen duket for den tradisjonelle seremonien som markerer at kandidatenes opplæring er fullført og bestått.

Utdanningsetaten og Oslo Håndverks- og Industriforening arrangerer fag- og svennebrev-utdeling i Oslo Rådhus to ganger i året. Utdelingen holdes alltid i den store Rådhusalen, hvor Nobels fredspris deles ut hvert år.

De to stolte montørene, Emil Andexlinger og Kristoffer Aavik begge fra Kone Oslo, fikk høytidelig overrakt fagbrevet som bevis på at de nå kan kalle seg heismontører.

Redaksjonen gratulerer.

EU VIL REDUSERE ANTALL YRKER

VERKEN Å REDUSERE ANTALL LOVREGULERTE YRKER ELLER Å KORTE NED PÅ LÆRETIDEN ER NOK VEIEN Å GÅ.

Forbundsleder Jan-Olav Andersen skriver i Nettverk at det i EU pågår et arbeide for å gjennomgå alle regulerte yrker med sikte på å redusere antallet. Et regulert yrke er et yrke med offentlige krav til kompetanse og offentlig godkjenning av denne kompetanse. Elektrofagene med unntak av telekommunikasjonsmontør er slike regulerte yrker.

Han skriver videre at EL & IT aldri vil akseptere en avregulering av elektrofagene. Tvert imot, vi vil arbeidet for at også telekommunikasjonsfaget skal omfattes av reguleringen. Et offentlig krav til kompetanse og et offentlig godkjent fagbrev som dokumentasjon på denne kompetansen bidrar til å sikre et høyt og bredt nivå på den enkelte fagarbeiders kompetanse.

SMALNE INN FAGBRVENE ER IKKE AKTUELT

Forslag om å dele opp fagene slik at ufaglærte kan utføre en større del av det arbeidet som det i dag kreves fagbrev for å utføre dukker opp på forskjellige steder, skriver forbundslederen.

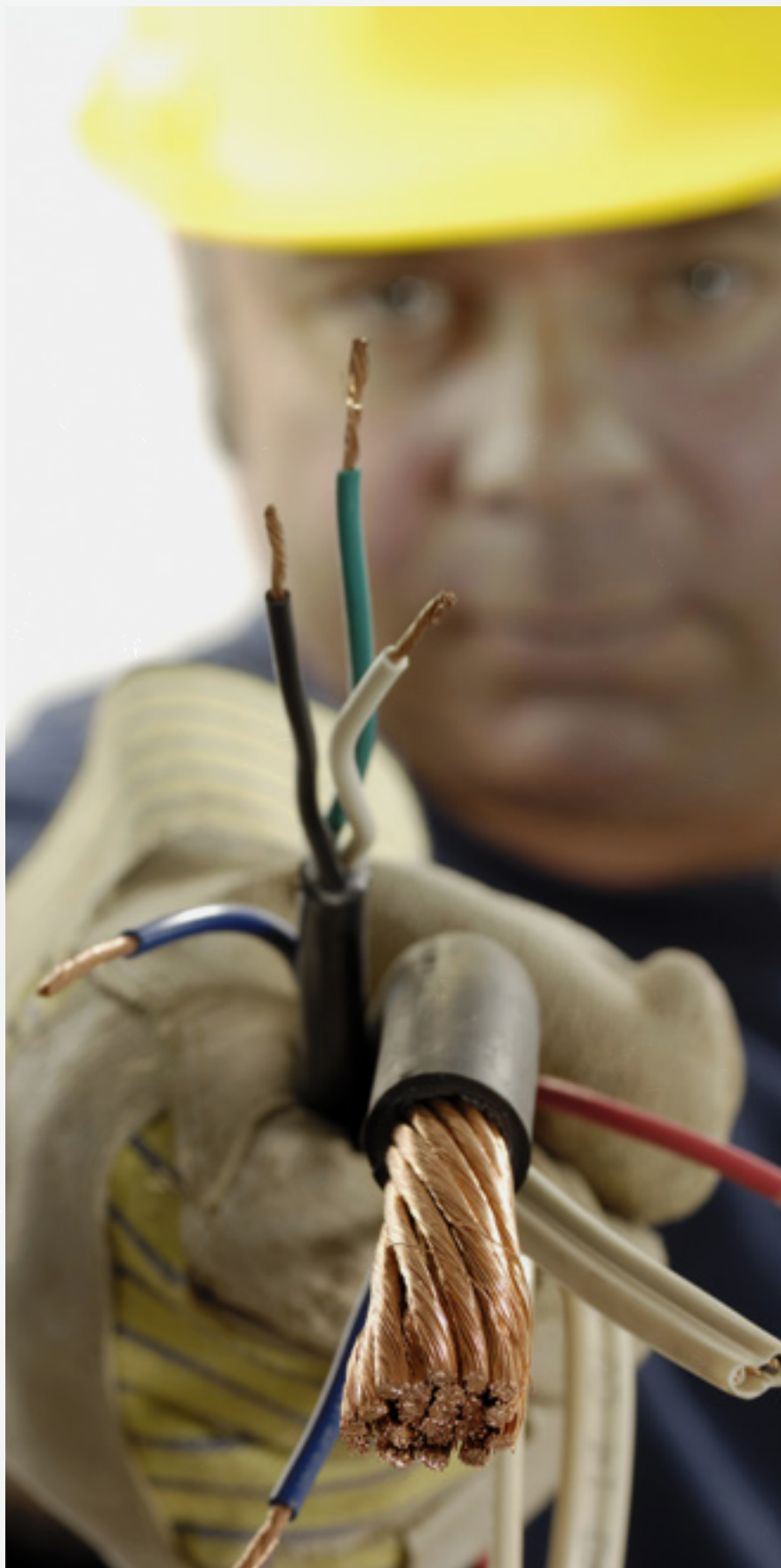
Om dette skriver han at EL & IT vil kjempe mot ethvert forslag om å smalne inn fagbrevene gjennom å avgrense hvilke deler av arbeidet som krever fagbrev. Ansvar for og oversikten over helheten i et stykke arbeid kjennetegner en håndverker. Det er nettopp den brede kompetansen som gjør norske fagarbeidere svært fleksible som dermed lettere kan skifte fra en bransje til en annen når konjunktorene skifter.

I møte med lavtlønnsk konkurranse fra utenlandske bedrifter er norske

bedrifter og norske fagarbeidere konkurransedyktige. Ikke på lønn, men på kompetanse, kvalitet og produktivitet. Satser vi bredt på å videreutvikle denne kompetansen vil vi også øke produktiviteten. Bare slik kan bransjene fremstå som attraktive og tiltrekke seg ungdommer som vil satse på yrkesfag.

Teksten er hentet fra Forbundsleder Jan Olav Andersens innlegg i Nettverk nr 7/2015.

I møte med lavtlønnsk konkurranse fra utenlandske bedrifter er norske bedrifter og norske fagarbeidere konkurransedyktige. Ikke på lønn, men på kompetanse, kvalitet og produktivitet.

FORSLAG TIL RETNINGSLINJER FOR GODKJENNING AV UTENLANDSK FAG- OG YRKESOPPLÆRING

Retningslinjer for godkjenning av utenlandsk fagopplæring innen yrker som ikke er lovregulerte er ute på høring. I etableringsfasen skal kvalifikasjoner fra Tyskland og Polen vurderes opp mot fag- eller svennebrev for rørlegger, tømrer, frisør, kjøttskjærer og betongfagarbeider. Ordningen vil etter hvert omfatte flere land og flere yrker opplyser Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, NOKUT, på sine hjemmesider.

De ulike lovregulerte yrkene skal fortsatt godkjennes av egne statlige godkjenningskontorer, som for eksempel Arbeidstilsynet, DSB, Finanstilsynet, Helsedirektoratet.

Hva da med lærlingordningen?

HEISC

JOHNNY LEO JOHANSEN

JOHNNY LEO JOHANSEN

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

HER ER ÅRETS VINNERE AV PRISENE:

Årets keeper:	Amund Mehren(Reber Sør)
Årets kjemper:	Terje Skog(Pampas)
Årets toppscorer:	Kasper Westby(Pampas)
Årets publikummer:	Reber Sør
Årets jumbo:	Heis Tek
3.plass:	Pampas
2. plass:	Thyssen Bergen
1. plass:	Schindler Oslo

Heiscup 2017 blir avholdt i Stavanger,
Schindler er arrangør.

Tore Languandsbråten viser vinnerglede

Hektisk i sekretariatet

UPEN

Alle skal med. Ninja-heroes kommer neste år

Vad säger domaren?

Schindler Thyssen finale 2016

HMF Stavanger

Schindler Oslo 2016

Hærfører Edmund Berget fra Trønderbataljonen

Pampas hadde benyttet
overgangsvinduet godt

Pampas forsvar2016

Fare for sykemelding

MER STØTTE TIL RAMUNAS GUDAS

MANDAG 26.9. BLE DET HOLDT ET ÅPENT MØTE I SANDVIKA FOR Å SAMLE STØTTE TIL RAMUNAS OG FOR Å SETTE SKARPT LYS PÅ ARBEIDSLIVSKRIMINALITET OG TAFATTHETEN FRA OFFENTLIGE MYNDIGHETER.

 JOHNNY LEO JOHANSEN

 BJØRN TORE EGEBERG

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

LO avdelingene Aker og Bærum, og Oslo er nå på saken. Andre LO-organiserte har sett samme utvikling som oss: AT Arbeidstilsynet trives best med å sjekke dokumenter, og mangler evne eller vilje til å avdekke sikkerhetsmangler ute på arbeidsplassene.

Det er i det hele tatt et sjokkerende gap mellom virkeligheten for mange øst-europeiske arbeidere og arbeidslivet slik Arbeidstilsynet tror det er. Det vi ser er resultatet av mange år med sosial dumping. De firmaene jeg sikter til vinner anbud etter anbud på å ligge langt under konkurrentene i pris. Sjøl har de få eller ingen ansatte. Men de har knytta til seg underleverandører og bemanningsselskap som skaffer folk til jobbene. Disse har fått grundig opplæring i å tilfredsstille norske myndighetenes krav til dokumenter. Her er både arbeidsavtaler med

tariffønn, lønns slipper, innberetning til skatteetaten, og mere til. Men arbeiderne får bare arbeidsavtalen og lønns slippen. Pengene får de i hånda, og da mindre enn halvparten av hva som står på lønns slippen. Om kontrollen har vært ekstra streng, kanskje feriepengene utbetales til konto med kvittering. Men i denne bransjen blir feriepengene regna som noe tull, så arbeiderne får ordre om å betale feriepengene tilbake til firma. Ikke over bank, men kontanter i hånda.

Dette er det arbeidslivet Ramunas Gudas møtte da han kom til Norge. Her ble det selvsagt ikke kasta bort verdifull arbeidstid med sikkerhetsopplæring. Om det stod i SHA-planen at all viktig sikkerhetsinformasjon skulle oversettes til et språk som arbeiderne forstod, så skjedde det ikke noe ut over det. Prisene var så lave at sjefene ikke risikerte

fortjenesten på å oversette papirer, eller å drive sikkerhetsopplæring. Om noen skulle bli skadet var det lett å finne en annen i Litauen som ville ha jobb.

YRKESKADEFORSIKRING DROPPES

Det var ikke tegnet yrkesskade-forsikring for Ramunas Gudas. I øst-europeiske bemanningsselskap er nok det snarere regelen enn unntaket. EU har bestemt at den norske bestemmelsen om lovbestemt yrkesskade-forsikring ikke gjelder for utsendte arbeidere fra land som ikke har en tilsvarende bestemmelse. DEN FRIE FLYT må ikke hindres av trygghet for arbeidsfolk. Men selv EU har et forbehold. Det er bare bedrifter med en omfattende virksomhet i hjemlandet som er fritatt fra den norske bestemmelsen om yrkesskade-forsikring. De øst-europeiske bemanningsselskapene driver ikke virksomhet i hjemlandet, men gir

Ramunas Gudas.

likevel stort sett blaffen i kravet om yrkesskadeforsikring. Risikoen for å bli tatt, slik at de sjøl må dekke erstatningene til den skadde, er ikke eksisterende.

Ramunas har støtte fra avisa Budstikka, støtte fra HMF og Byggfag Drammen Bærum og attpå til to advokater. Selv det er ikke nok ressurser for å få en erstatning etter norske bestemmelser. Ramunas' norske advokat, Tonje Giertsen i advokatfirmaet Helland-Ingebrigtsen, har jobba i to år med å få ut erstatning fra Yrkesskadebataljonen. En skadd utenlandsk arbeider som ikke har slike ressurser i ryggen har selvsagt ingen sjans i dette systemet.

Hva sier så myndighetene til dette problemet? Arbeidstilsynet sier at det ikke er deres oppgave å sjekke om arbeidsgiveren har tegna yrkesskadeforsikring. Og de får støtte fra regjeringa, som uttaler: «Yrkes-

skadeforsikringsloven er en privatrettslig lov, og det er ingen offentlig myndighet som har som oppgave spesielt å påse at plikten til å tegne yrkesskadeforsikring overholdes.»

SÅNN KAN VI IKKE HA DET

Styret i HMF har vedtatt å gå til politisk streik mot at sikkerheten i arbeidslivet blir dårligere som følge av sosial dumping. HMF vil også ta initiativ til en fanemarkering mot Arbeidstilsynets behandling av Ramunas Gudas, der de to ganger har konkludert med at ingen har gjort noe straffbart i forbindelse med ulykken.

ET LYSPUNKT

Statsadvokaten ser ut til å være den eneste instansen i rettsapparatet som har forstått hva som holder på å skje i arbeidslivet. Han har beordret ny etterforskning av Ramunas Gudas-saken, og ber politiet endelig gi saken den prioritet som den fortjener.

Her ble det selvsagt ikke kasta bort verdifull arbeidstid med sikkerhetsopplæring.

OSLOKONFERANSEN

MANDAG 12. SEPTEMBER OG TIRSDAG 13. SEPTEMBER VAR DET IGJEN KLART FOR OSLOKONFERANSEN.

 TOR-ERIK LUNDBERG

 TOR-ERIK LUNDBERG

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

På dagsorden stod Stortingsvalget 2017, AFP, angrep på tillitsvalgte, overvåking og kontroll. Blant årets innleder var blant annet Tor-Arne Solbakken (Første nestleder i LO), Henning Solhaug (Forbundssekretær i EL & IT), Eystein Garberg (Leder av Elektroarbeidernes forening i Trøndelag), Einar Stueland (LO juridiske) og Terje Skog (HMF).

POLITIKERDEBATT

I tillegg til overnevnte innledere var det invitert til paneldebatt ledet av Ingrid Wergeland, fra Manifest, med politikere fra AP, SV, SP og Rødt. Politikerne ble stilt spørsmål om arbeidsledighet og sysselsetting, endringer i Arbeidsmiljøloven, utfordringene med innleie, midlertidige ansatte og kompetanseforskriften. For å se hva politikerne svarte se artikkel om Stortingsvalget 2017.

PENSJONSPLANEN

Hvordan i all verden klarte Jens Stoltenberg og embetsmennene hans å løse oss gjennom en stor pensjonsreform med omfattende

innstramminger ovenfor innbyggerne? Dette i et rikt og opplyst land som Norge, undret innleder Eystein Garberg. Vi må kjenne systemet for å forandre det. Her er det behov for skoloring og folkeopplysning. Han viste eksempler på at sliterne som ikke kommer til å orke å stå i jobb til 70 år, som går inn under den nye ordningen, vil bli taperne på den nye pensjonsreformen. Det sies at vi lever lengre, men det er stor forskjell i forventet levealder mellom ulike yrkesgrupper. Statistikken viser at yrker med krav til høyere utdanning har ofte lavere dødelighet enn yrker uten krav til utdanning.

AFP EVALUERES I 2017

Hva bør endres og hva skal være våre krav ved tarifforhandlinger? Dette ble debattert på åpent kveldsmøte på Oslokonferansen med Tor-Arne Solbakken (LO) og Terje Skog (HMF) som innledere.

KONTROLL OG OVERVÅKING

Flere yrkesgrupper, også innen EL & IT forbundet, opplever innfø-

ring av kontroll og overvåking på deres arbeidsplass. LO's sommerpatrulje avslørte blant annet unge som ikke fikk gå på do før de hadde vært på jobb i tre timer. Det var blant annet eksempler på at bensinstasjonsansatte som ble kameraovervåket, de ble oppringt av sjefen som ba de rulle litt på pølsene som lå på grillen.

KONTROLLTILTAK

Med begrunnelser som myndighetskrav, kostnadsreduksjon, produktionsforbedring, kampen mot terror, HMS og sikkerhet innføres kontrolltiltak i norsk arbeidsliv. Kontrolltiltak kan være overvåking av ansattes mobil og PC med innsyn i epost, adgang og passeringskontroll, rustesting av arbeidstakere, kameraovervåking, produksjonsutstyr med embedded elektronikk og GPS-sporing av yrkesbiler.

USIKKERHET OG MISTRIVSEL PÅ ARBEIDSPLASSEN

Noen kan oppleve det som en trygghet, mens andre opplever det som en usikkerhet og utrygghet. Selv om du ikke gjør noe galt, så

FERANSEN

Oslokonferansen

fører overvåking for mange fram til sistnevnte: usikkerhet. Det er større risiko for skader ved at de ansatte føler intensitet og tidspress, blir mer negative til ledere, de ansatte blir mindre fornøyde, den ansatte mister sin autonomi; selvbestemmelse og kreativitet i jobben til å ta egne avgjørelser.

Autonomi er viktig for det vi kaller den "norske modellen", sa Henning Solhaug som var innleder i temaet. Ståle Dokken fra LO, som også hadde et innlegg på konferansen, sa at det økende kravet til måling og

kontroll i arbeidslivet generelt var som en sykdom som spredte seg.

Selv om mye av personvernet skal ivaretas av Arbeidsmiljøloven, Personopplysningsloven, Grunnloven og Menneskerettighetskonvensjonen er det viktig å styrke Hovedavtalen og tariffavtalene rundt det med kontroll og overvåking i arbeidslivet, sa Solhaug.

ANGREP PÅ TILLITSVALGTE

Det er ingen tvil om at det er blitt tøffere å stå i front som tillitsvalgt. Historien til John Christian Hansen,

hovedtillitsvalgt i Evry, bekrefter dette. Han delte sin historie på Oslokonferansen og takket samtidig for den støtten han har fått etter at han ble sagt opp fra bedriften hvor han har 33 års ansenitet. Saken skal opp i tingretten i januar neste år. Du kan lese mer om saken på frifagbevegelse.no.

Flere tillitsvalgte var oppe på podiet og fortalte om det presset de ble utsatt for på sin arbeidsplass. Det gikk på neglisjering av tillitsvalgte og krav til å spesifisere hva man brukte tiden som tillitsvalgt til.

Einar Stueland

HVA SKAL VI MED FREDSPLIKTEN?

Hva vi skal med fredsplikten når bedriftene kan herje rundt med oss hele året, spurte Tor Moen (HMF) Einar Stueland fra LO juridiske som var innleder rundt Hovedavtalens bestemmelser. Stueland svarte at Hovedavtalen har et system for å ivareta tariffbrudd. Men kan man løse det lokalt så er det en bedre løsning enn en tvist, sa han. Selv om han ikke gikk så langt som å forsvare å bryte fredsplikten.

RAMMER FOR TILLITSVALGTES TIDSFORBRUK

Stueland sa at dagens bestemmelser i Hovedavtalen ikke var gode

Henning Solhaug

nok. Dette er grunnen til at NHO sier nei ved alle bestemmelser som LO ønsker inn. På spørsmålet om å lage avtale om tidsforbruk for tillitsvalgte sa han at organisasjonene anbefalte det, men det var ingen plikt. Han sa at en slik avtal allikevel ikke kunne sette noe øvre tak for tidsforbruket til den tillitsvalgte. Når rammene er brukt opp så er det nødvendig tid som teller. Markus Hansen (HMF) fortalte om hvordan hovedtillitsvalgt på OTIS fikk beskjed fra bedriften om at rammene for tidsforbruk var brukt opp. Da hadde medlemmene reagert kraftig, uten oppfordring fra hovedtillitsvalgt, noe som førte til at det igjen ble åpnet for nødvendig tillitsmannstid.

OPPSIGELSVERN AV TILLITSVALGTE

Hvem er den hovedtillitsvalgtes tillitsvalgt når de herjes med? Her er det viktig med medlemmer som er villig til å slå ring rundt sin tillitsvalgt når det blåser som verst var oppfordringen fra salen. Stueland sa at de tillitsvalgte har et oppsigelsvern på lik linje med andre ansatte. Det følger et dobbelsporet system ved at det kan behandles etter både Arbeidsmiljøloven og etter Hovedavtalen.

Konferansens arrangører

Oslokonferansen arrangeres av følgende distrikt i EL & IT Forbundet, Distriktene Nordland, Oslo/Akershus, Trøndelag og Rogaland, konsernutvalget i Telenor, Klubb Relacom, IKT Bransjens Fagforening, Rogaland Elektromontørforening, Elektromontørenes Forening Oslo og Akershus og Heismontørenes Fagforening.

Teknologisk uttrykk brukt om kontroll og overvåking

BIG DATA datasystem som evner til å finne mønstre i datamengder som er så store at det kan være umulig for mennesker å oppdage med tradisjonelle analysemetoder.

TINGENES INTERNETT (IoT) spås av mange til å bli den neste store digitale revolusjonen. Alt snakker med alt for å overvåke alt fra hytta, bilen, helse osv. Styres med prosessorer med lavt strømforbruk og mikroskopiske sensorer.

Panelet

STORTINGSVALGET 2017

SELV OM DET ER ET ÅR TIL NESTE STORTINGSVALG UTFORDRET OSLOKONFERANSEN
SENTRALE POLITIKERE PÅ VIKTIGE POLITISKE SPØRSMÅL RUNDT NORSK ARBEIDSLIV.

TOR-ERIK LUNDBERG

TOR-ERIK LUNDBERG

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Ingrid Wergeland, fra Manifest, ledet debatten. Politikerne som deltok i panelet var Anette Trettebergstuen (AP), Snorre Valen (SV), Sigbjørn Gjelsvik (SP) og Bjørnar Moxnes (Rødt).

ARBEIDSLIDIGHET OG SYSSELSETTING

Snorre Valen (SV) var først ut og fortalte om fortsatt Klondykestemming flere steder i landet til tross for krise på Vestlandet. En krise som man burde sett komme da det

var budsjettert med oljepriser som ikke tålte et prisfall. Han mente det nå burde prioriteres å vedlikeholde norsk sokkel istedenfor at Statoil investerte i utlandet. Det er viktig å ta vare på teknologien vår og de dyktige fagarbeiderne. Han mente også at det var blitt somlet med endringene i permitteringsreglene.

Sigbjørn Gjelsvik (SP) sa at regjeringen sentraliserer og byråkratiserer. De øker de økonomiske og geogra-

fiske forskjellene. Det må satses på næringslivet i Norge, norske eiere og bekjempe arbeidsledighet. Vi må bruke de naturressursene vi har i Norge som vann, skog og jord.

Bjørnar Moxnes (Rødt) mente vi måtte bruke deler av oljefondet til forskning og utvikling. Det er også viktig med å gi lånegarantier.

Anette Trettebergstuen (AP) sa at tiltakene mangler og at regjeringen

Bjørnar Moxnes, Rødt

snakker ned krisa. Høyre snakker ikke om ledighet, men om omstillingen som ble større en forventet. De har en utdatert tankegang om at hvis vi gjør de rike rikere så vil det dryppe litt på vanlige folk, sa hun.

AML, MIDLERTIDIGE ANSETTELSESR OG BEMANNINGSBRANSJEN

Snorre Valen (SV) sa at de borgerlige sier at Arbeidsmiljøloven er utdatert, og svarer med å gjøre den enda mer utdatert. Kapitalen skal ha mer makt og folk skal bli løsarbeidere. Han sa at SV ville reversere punkt for punkt regjeringens endringer i Arbeidsmiljøloven, samtidig som de skal forbedre loven. Folk får ikke lån og må utsette planer om hus og til og med det å få barn på grunn av arbeidsforholdene, og siktet da til midlertidige ansettelser. Påstanden om at «de unge ønsker et fleksibelt liv» er en frekkhet. Det folk trenger er fast arbeid og ordentlig betalt.

Anette Trettenbergstuen (AP) sa at Arbeiderpartiet ville reversere endringene i Arbeidsmiljøloven.

Man slipper ikke reven inn i hønsehuset, og som tiltak setter opp skilt «forbudt å spise høns».

Arbeidslivet skal baseres på faste ansettelser og de ansatte må sitte med makta. Fagbevegelsen skal ditt de hører hjemme, sa hun, i politiken og på statsministerens kontor. Når det gjaldt bemanningsbransjen sa hun at et forbud ikke var løsningen, men at hullene i regelverket måttet tettes. Hun sa videre at Arbeiderpartiet stilte krav til sine lokalpolitikere om at de var ansvarlige arbeidsgivere.

Bjørnar Moxnes (Rødt) sa at Rødt ville jobbe mot svekkelsene i lovverket. Han snakket om dagens situasjon for mange med «Fast arbeid uten garantilønn mellom arbeid», og fortalte at de seks største beman-

ningsbyråene har flere ansatte enn de seks største entreprenørene!

Vi er blitt styrt av feil folk for lenge, med et EU/EØS som bestemmer for mye, sa Sigbjørn Gjelsvik (SP). EØS er brukt som en brekkstang for å innføre Tjenestedirektivet og Vikarbyrådirektivet. EØS er en del av problemet og ikke løsningen, sa han. Han sa videre at innleie skal begrenses.

ARBEIDSLIVSKRIMINALITET

Bjørnar Moxnes (Rødt) sa han var for at Arbeidstilsynet fikk utvidet tilsyn og sanksjonsrett, men selv da vil de bare klare å fange opp en brøkdel av alle lovbrudd. Det fremste tilsynet er at det finnes klubber og fagforeninger som kan ta tak i lovbruddene. Fagbevegelsen må ikke svekkes. Kollektiv søksmålsrett må gjeninnføres i Arbeidsmiljøloven. Firmaer som bryter loven må svartelistes.

Anette Trettenbergstuen (AP) sa at ved straff etter tilsyn så er skaden allerede skjedd. Man må ha tiltak i forkant. Skulle Arbeidstilsynet ha den samme kapasiteten som fagbevegelsen måtte de ha vært 60 000 ansatte.

Snorre Valen (SV) sa at Arbeidstilsynet måtte få bedre kapasitet, samtidig som Økokrim, skattemyndighetene og Petrolieumstilsynet

Anette Trettenbergstuen, AP

Ingrid Wergeland, Manifest

blir styrket. Vi må tenke stort for de problemene vi står ovenfor.

Bjørnar Moxnes (Rødt) illustrerte hvor dumt det var å drive tilsyn uten å gjøre tiltakene som fjerner mulighetene. Man slipper ikke reven inn i hønsehuset, og som tiltak setter opp skilt «forbudt å spise høns». Man må hive reven ut, ikke føre tilsyn med den!

SKATT OG VELFERDSPROFITØRER

På spørsmål fra forsamlingen ble det svart på spørsmål om skatteunndragelse. Det finnes finurlige måter å flytte overskudd uten å betale skatt, sa Snorre Valen (SV) og henviste til «The Double Irish Dutch Sandwich». Begrepet for metodene som anvendes for overføring av skattepliktig overskudd til skatteparadis. Det er ikke lov til å ta ut profitt fra skoler i Norge sa Bjørnar Moxnes (Rødt) og henviste til at det er hedgefond som eier skoler og barnehager i Norge. Med klare meldinger om hva de synes om skatteunndragelser og velferdsprofitørene.

KOMPETANSFORSKRIFTEN

Snorre Valen (SV) sa at regjeringen var imot kompetanseforskriften og at det hadde vært en hard politisk kamp. Politikere må presses til å forplikte seg mer både lokalt og sentralt.

Anette Trettenbergstuen (AP) oppfordret fagbevegelsen til å utfordre politikerne, samtidig som hun informerte om Arbeiderpartiets kommende landsmøte. Sigbjørn Gjelsvik (SP) sa at Senterpartiet vil gjeninnføre forskriften. Det samme ville Rødt, godt hjulpet av vår egen Markus Hansen.

Debatten kan oppsummeres med at partiene visste at skoen trykket, men SV og Rødt hadde de beste svarene på hva som var problemet. Arbeiderpartiet er for et seriøst arbeidsliv som baseres på faste ansettelser, men har problemer med å se at det er EØS og dets direktiver som står i veien for å få reven ut av hønsegården. Senterpartiet er som kjent EU/EØS motstandere.

Vi er blitt styrt av feil folk for lenge, med et EU/EØS som bestemmer for mye, sa Sigbjørn Gjelsvik (SP).

HVORFOR VÆRE ORGANISERT?

NOEN GANGER ER DET GREIT Å MINNE LITT OM HISTORIEN VÅR

HEISMONTØRENE HAR EN LANG HISTORIE I NORGE. DA FORENINGA KJEMPA FOR AT DET SKULLE BLI ANSETT SOM ET FAG MÅTTE DET FLERE MÅNEDER STREIK TIL.

 AFL-CIO AMERICAS UNIONS MARKUS HANSEN
LISENS: CREATIVECOMMONS.ORG

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Heis var ansett som et mekanisk fag og skulle tilhøre Jern & Metall (Nå Fellesforbundet). Heismontørene tok kampen og fikk faget regulert som et elektrofag. På grunn av den kampen foreninga tok er Norge ett av få land i verden hvor heismontøren er regulert under elektrofag, og derfor lovbeskyttet. Ingen land i Europa, med unntak av Irland, har heismontøren en så sterk fagbeskyttelse.

Flere ganger har myndigheter og store globale konsern forsøkt å dele opp heisfaget i flere biter, ett yrke som setter opp føringer, ett som tar dører, noen kobler, og andre ferdigstiller heiser. På servicesiden har man de som kun utfører ettersyn og de som kun utfører reparasjon. Dette er statusen i mange land når det gjelder personer som arbeider med heis. Faget er delt opp i mange biter, og det kan ikke lenger kalles ett fag. I Norge er allerede flere elektrofag oppsplittet, i heisfaget har vi som forening klart å kjempe imot.

EN HEISMONTØR ER EN HEISMONTØR.

I stedet for å prioritere lokal- og individuelle lønninger har heismontørene forhandla kollektivt og sørget for å løfte minstenivået i overenskomsten betraktelig. Ved å bruke vår kollektive styrke har dette latt seg gjøre, lønningene har vært transparente og det er små forskjeller i lønn mellom tariffbedriftene. Personlige tillegg som kan være grobunn for misunnelse og splittelser har ikke vært tillatt, vi er en av få bransjer som forhandler kollektivt uten «trynetillegg».

Sammenlignet med andre byggfag, som EU-utvidelsen i 2004 og frislippet av bemanningsselskaper i år 2000 har infisert med sosial dumping, har heisfaget i Norge sluppet lettere unna. Hvorfor det, kan man spørre? I Europa kontrollerer firmaene Schindler, Kone, Otis og Thyssen markedet. I flere land eier et selskap mange underselskaper, litt sånn som Stahl og Schindler eller som Ing. Stein Knutsen og Otis.

Firmaene i Europa forsøker å ha så lav andel fast ansatte som overhodet mulig, de setter bort det meste av arbeidet til underleverandører. Så mye som 100 % av alt arbeid på nymontasje kan bli satt bort til andre selskaper. Men også ettersynskontrakter blir satt bort til det selskapet som løper fortest og tar seg lavest betalt. På den måten kan «de 4 store» unngå å betale forsikringer, pensjoner, sykkelønn, telefon osv. Trenger de arbeidskraft kan de bruke svære «work-pools» av personer som lever av å reise rundt å installere heis. Disse får som regel ikke noen sosiale goder eller lønn utenom å få betalt per heis. I Norge har vi klart å binde ned de største konsernene med tariffavtaler, uten Heisoverenskomsten er det ikke sikkert Norge hadde vært veldig annerledes enn heisbransjen resten av Europa. I 2004 tok Heismontørenes Fagforening kampen for å kreve norsk lønn på arbeid i Norge, vi satte begrepet «sosial dumping» på dagsorden.

Det finnes 400 forskjellige heisfirmaer i Berlin. Dette skaper stor konkurranse i markedet. De største heisbedriftene har pressa ut deres ansatte og de har ikke hatt noe annet valg enn å jobbe som kontraktører/selvstendig næringsdrivende for bedriftene de tidligere har vært ansatt i. Nå mottar de kun lønn per oppdrag. Et sosialt sikkerhetsnett med for eksempel sykkelønn kan de se langt etter. Slike tendenser kan vi også se i Sverige. I Norge har vi gjennom å ha sikret gode lønns- og arbeidsvilkår med tariffavtalen sikret et godt grunnlag for alle heismontører, uansett heisbedrift. Dette har medført at det historisk sett har vært færre heisbedrifter som opererer i Norge. Og blir et norskeid heisfirma stort nok så det truer markedet til konsernene, blir de som regel kjøpt opp og integrert i konsernet. Konsernene sikler nok etter å kun bruke vikarer i Norge også, som er det eneste landet i Europa hvor det finnes en heis-fagforening. Så lenge vi finnes vil ikke konsernene kunne kjøre over avtalene våres.

Å KJØRE HEIS I NORGE ER VELDIG TRYGT.

Årsaken er flere, men en viktig brikke har vært Heiskontrollen. Heiskontrollen(NHK) ble oppretta gjennom harde kamper for foreninga. Og det var først og fremst et krav fra HMF at man ikke skulle konkurrere på sikkerheten på heisene. NHK har fra stiftelsen fortsatt som mål å ikke tjene penger, men være en ideell aktør. Fortsatt den dag i dag er

foreninga med i Norsk Heiskontroll. Heiskontrollen er i dag utfordret av andre selskaper som for eksempel Inspecta. Det finnes i dag ingen selskaper som er i nærheten til Norsk Heiskontroll når det gjelder kvaliteten på heiskontroll, og vi må anse nye aktører på heiskontrollmarkedet som en trussel mot sikkerheten på heisene i Norge.

Fordi ikke alle heisfirmaene er like flinke til å kurse heismontørene sine, eller økonomien i firmaene er ikke like bra når det gjelder å sette av penger til utdanning - så har foreninga kjempet fram en etterutdanningskole. Dette er skole som i dag kalles HBU. Skolen finansieres av arbeidsgiverne og arbeidstagerne i samarbeid, skolen eies 50 % av foreninga og det er unikt i Norge

Hadde det ikke vært for fagforeninga hadde vi aldri hatt minstelønn over 310kr/timen, så stor jobbtrygghet, etterutdanningsenter, et helt fag som ikke er oppstykket, kanskje Norges største innflytelse på drifta gjennom sterke klubber og ikke minst vi hadde aldri vært i nærheten av de avtalene som i dag finnes i overenskomsten og i lokale avtaler!

Jo større andel som er organisert jo større makt har man over bransjen, mister vi medlemmer til den uorganiserte delen mister vi makt. Derfor er vår viktigste oppgave, det bør også være alle medlemmers største oppgave også, å få alle organisert. Sammen er vi sterke.

FORRIGE DEL AV ARTIKKELSERIEN LA FRAM EN FORKLARING PÅ AT DET KUN ER ARBEID SOM SKAPER VERDIER. DETTE ER VANSKELIG (LES UMULIG) FOR DEN HERSKENDE ELITEN I SAMFUNNET Å AKSEPTERE. DERFOR ER DET ET IKKE-TEMA I SAMFUNNSDEBATTEN. ÅRSAKEN TIL FORTIELSEN HAR SIN BAKGRUNN I AT EN SLIK INNSIKT MÅ I SIN LOGISKE FORLENGELSE BETY AT RIKDOMMENS KILDE ER ARBEIDERNE.

ET ANNET SAM - EN NØDVENDIGHET, ME

CC CREATIVE COMMONS

TERJE SKOG

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Noen skaper verdiene - andre eier dem. Dette ble illustrert i forrige artikkel ved at en arbeider som f.eks. skaper en verdi på 135 000 pengeenheter og selv får betalt for bare 45 000 enheter, har skapt en merverdi på 90 000, som tilfaller kapitalisten. Med dette som utgangspunkt vil jeg forklare den økonomiske krisas årsak. Men først tar jeg opp noen aktuelle og vesentlige sider ved den kapitalistiske produksjonsmåten.

MER OM VARENS VERDI - VERDIENS BESTANDDELER

En vares økonomiske verdi kan bare bestemmes ved sammenligning med andre varer - ikke aleine, isolert fra omverdenen. En sykkel har ingen annen verdi enn som en nyttegegenstand, som et framkomstmiddel, hvis den betraktes løsrevet fra andre varer. Og nytten kan ikke være gjenstand for måling av verdi mellom varer. Nyttan er jo vidt for-

skjellig og er underlagt en subjektiv bedømmelse og gir derfor ingen holdepunkter i en verdivurdering. Man kan ikke med nytteargument hevde at rørleggerens blandebatteri er mer verdt enn elektrikerens

stikkontakt. Det må derfor være noe annet i varene, noe likeartet, som gjør at de kan sammenlignes. Gåten har sin løsning; nemlig arbeid. Alle varer inneholder arbeid. Men arbeidet er også forskjellig.

Den gangen kosta den ca 35 000,- målt i dagens penger. Merverdien per PC har vært i fritt fall de siste 30 år, motsatt av den teknologiske utviklinga.

FUNNSSYSTEM

EN ER DET MULIG? DEL 3

Rørleggerens arbeid skiller seg fra elektrikerens. Det eneste som derfor er målbart når det gjelder arbeid er tidsforbruket. Det er altså mengden arbeid som gjør at varer kan sammenlignes med hverandre og som fastsetter verdien. Mer arbeid gir høyere verdi enn mindre arbeid. Dette betyr ikke at en treig eller lat arbeider skaper mer verdi enn en arbeider som jobber fortere. Nei, det er den gjennomsnittlige produktiviteten i samfunnet som helhet, den samfunnsmessige nødvendige arbeidstida, som bestemmer varens verdi. Dette er et poeng jeg kommer tilbake til.

Vi skjønner selvfølgelig også at det ikke er sånn at det kun er heismon-

tørens arbeid som skaper verdien på en heis. Alle komponentene, som føringer, motor, kabler, apparatskap, osv. osv., er laget av andre arbeidere, og har dermed sin verdi bestemt av den mengden arbeid som er nødvendig for framstillingen av disse deler.

Alt dette arbeidet utgjør til sammen den endelige verdien på heisen. Heismontøren utfører verdiskaping med sitt arbeid og overfører samtidig verdien av det arbeidet som tidligere er gjort, av andre arbeidere, til heisens endelige produkt som vare. En vares verdisammensetning kan, på bakgrunn av dette, skjematisk framstilles på følgende måte:

k	v	m

k = de verdier som er skapt forut for heismontørens arbeid. Dette kan kalles konstant (**k**) fordi verdien er skapt på forhånd og kan ikke påvirkes.

v = den lønn arbeideren får for sin arbeidskraft, og kan kalles variabel (**v**) fordi det er denne faktoren som har evnen til å variere kapitalens størrelse.

m = merverdi, den verdi som er skapt av arbeideren som tilfaller kapitalisten.

Denne framstillingen har betydning for forståelsen av krisas årsak som tas opp nedenfor.

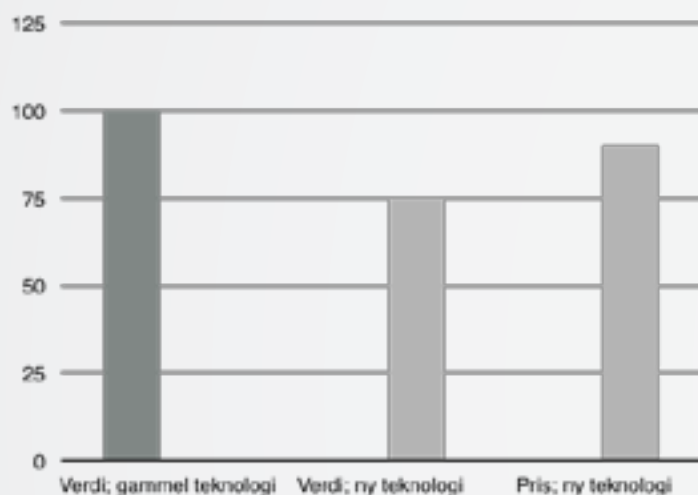
TEKNOLOGIFREMMEDE FORBRUKERSAMFUNN

Kapitalismen er et konkurransesamfunn hvor det er en kamp om salg av varer. Det foregår derfor en kontinuierlig jakt etter å bruke mindre arbeidskraft til å framstille produktene. Dette kan selvfølgelig gjøres ved å øke svettefaktoren, altså med pisk eller andre måter få arbeideren til å løpe fortere. Men først og fremst kan den nødvendige arbeidstida reduseres gjennom teknologiske nyvinninger. Dette er en helt sentral motor i den kapitalistiske produksjonsmåten.

Grunnen er ganske enkel: den kapitalist som innen sin bransje først er ute med ny teknologi, kan - inntil andre selskaper kommer på samme tekniske nivå - selge sitt produkt til en pris som er høyere enn den aktuelle varens egen individuelle

verdi og på den måten oppnå en større fortjeneste enn tidligere. (Varens verdi er lavere enn prisen i dette tilfellet fordi mengden arbeid i produktet har gått ned. Prisen kan holdes høyere enn verdien fordi konkurrentene ligger etter teknologisk og selger varene til sine verdier, som er høyere fordi det går med mer arbeid.) Dette kan grafisk framstilles på følgende måte:

I diagrammet er verdi et tall på hvor mange arbeidstimer hver enkelt bedrift bruker. Poenget er å være først ute med ny teknologi. I det øyeblikk alle andre oppnår samme produktivitet, vil verdien av varen bli redusert til den nye teknologiens nivå, som følge av at den samfunns-messige nødvendige arbeidstida blir kortere.

Den kapitalistiske produksjonsmåten er på den ene sida svært teknologifremmende, men den byr samtidig på noen vesentlige problemer for kapitalisten. Hvis vi forholder oss til eksempelet om at merverdien til kapitalisten utgjør om lag 2/3 av den verdien arbeiderne skaper. Hva skjer da når varens verdi blir redusert, som følge av at det tar

Merverdien og merarbeidstida aleine er ikke av stor interesse for kapitalisten...

Etter ny teknologi er innført ser det slik ut:

$$v = 1,25 \text{ time}$$

$$m = 2,5 \text{ time}$$

På en halv arbeidsdag produseres en enhet. Kapitalisten får 2,5 time merverdi for hver enhet.

Når merarbeidstida i hvert enkelt produkt reduseres til 2,5t, innebærer det at kapitalisten må tilstrebe å erstatte dette «tapet» ved å selge 2 produkter, der det tidligere ble solgt 1, for å oppnå samme merverdimengde.

Det er åpenbart at dette fenomenet byr på avsetningsproblemer, og dermed åpner for at det oppstår enten overproduksjon eller profittmangel - i neste omgang kriser. Det er hverken gitt eller logisk at det kjøpedyktige markedet har råd eller behov for det økte antall produkter.

YTTERLIGERE ET PROBLEM - SAMFUNNETS VIKTIGSTE BRØK

Merverdien og merarbeidstida aleine er ikke av stor interesse for kapitalisten, og derfor heller ikke noe han bevisst forholder seg til. Det som derimot interesserer ham, er den avkastning (profitt) som kan oppnås i forhold til det totale utlegg han har. Om han får mindre avkastning

kortere tid å lage den?, Jo, mengden merverdi (fortjeneste eller profitt) i hver enkelt vare minsker også. La oss tenke oss at teknologien har doblet produktiviteten slik at det produseres to enheter på den tida det tidligere tok å produsere en. La oss videre tenke oss at merarbeidstida i begge tilfeller, både før og etter innføring av ny teknologi, er 5 timer i løpet av en dag.

Før ny teknologi er innført ser det slik ut:

$$v = 2,5 \text{ timer, tilsvarende lønna}$$

$$m = 5 \text{ timer, som går til kapitalisten som merverdi}$$

På en arbeidsdag på 7,5 time produseres en enhet. Kapitalisten får 5 timer merverdi for hver enhet

på pengene sine enn hvis de stod i banken, så har han jo investert feil, slik han ser det. Det vil si; kapitalen er interessert i fortjenestens størrelse (merverdien m) sett i forhold til summen av lønn (v) og utlegg til materiell (k). Dette forholdet, samfunnets viktigste brøk, kan stilles opp på følgende måte:

$$m$$

$$k+v$$

Vi ser av denne brøken at en vekst i k , investeringer i maskiner og annen ny teknologi, har den konsekvens at fortjenesten/merverdien (m) som andel av totalen minsker. La oss, som illustrasjon, si at forholdet mellom m og $k+v$ tidligere ga seg uttrykk i følgende målestokk:

$$5$$

$$20+2,5$$

som tilsvarende en rate på ca. 22%, og at dette endres med ny teknologi til:

$$5$$

$$25+2,5$$

som tilsvarende en rate på ca. 18%.

Jeg forutsetter her at kapitalisten ikke får til noen økning av m . Et slikt fall i avkastningen har i realiteten funnet sted i alle de framskredne kapitalistiske industrinasjonene i løpet av de siste 10 årene. Dette medfører at interessen for nyinvesteringer i den verdiskapende delen av næringslivet stagnerer. Det har oppstått en investeringstørke.

Jeg forutsatte altså at det ikke var noen økning av m . En av måtene å kompensere for lavere avkastning, er ved økt utbytting, altså ved å

øke merverdien (m), slik at telleren blir høyere i brøken og v i nevneren (som er lønna) minskes. Denne metoden merker vi godt i arbeidslivet nå for tida, både ved press på at svettefaktoren skal økes og gjennom sosial dumping. Slike tiltak har samtidig den negative virkningen for kapitalisten at det er de samme folka som får en minskende andel av verdiskapingen, som samtidig skal stå for veksten i det kjøpedyktige markedet.

En annen konsekvens av den klemme kapitalen befinner seg i er

at den søker å finne nye markeder hvor profitt kan hentes. Den typiske måten å gjøre dette på er å omgjøre offentlig tjenesteyting, som er unndratt profittbegjær, til et slikt marked. Det er i lys av dette vi må se den kamp som kapitalen og dens talspersoner så aggressivt fører for privatisering. Pensjoner, helsetjenester, barnehager osv. er derfor blitt et yndet målområde. I tillegg prøver de å løse mangelen på profitt ved akrobatiske øvelser innen finans- og boligmarkedet. Dette er områder hvor det ikke skapes verdier, og ender derfor opp som bobler.

OPPSUMMERING OG KONKLUSJON

- Den teknologiske utviklinga reduserer den enkelte vares verdi og varens innhold av merverdi. Dette fenomenet tvinger kapitalisten til å gå for økt salg og gjør at det stadig oppstår overproduksjon.
- Kapitalen vil av den grunn også søke andre markeder enn hvor verdiene skapes, som finans og boligmarkedet. På den måten oppstår bobler.
- Situasjonen er slik at det ikke er mangel på kapital i samfunnet, tvert i mot. Mengden kapital er så overveldende at kapitaleierne ikke finner tilstrekkelig verdiskapende produksjon som er profitabel nok å investere i.
- En politikk for å opprettholde profittraten ved å senke arbeidernes vilkår medfører et redusert kjøpedyktig marked, og omvendt - en politikk som gir mer til arbeiderne innebærer at profitten reduseres.
- I sum betyr dette at den kapitalistiske produksjonsmåten er i en skvis som den har alvorlige problemer med å komme seg ut av. Uansett hvorhen kapitalistene snur seg er rumpa bak.

Neste og siste artikkel i serien vil ta opp spørsmålet om «Det gode samfunn» kan realiseres og bl.a. takle det problemet som rir dagens produksjonsmåte.

VILKEN VÄG GÅR EU EFTER BREXIT?

 EDMUND BERGET

 OLLE ANDERSSON

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

De EU kritiska krafterna såväl till höger som vänster, vilka med olika politiska grundavsikter ändå tillsammans drog det längsta strået i den brittiska EU-omröstningen, finns inte bara i Storbritanien, utan faktiskt också i stora delar av Europa och i USA. Det är från folklig synpunkt en protest mot kapitalismens egenutveckling i vår tid, men som förstärks sedan lång tid tillbaka av den nyliberala politik de allt maktfullkomligare eliterna genomför på båda sidor av nordatlanten.

Det har handlat om avregleringar på de nationella marknaderna, för att genom förflyttningar av kapital och arbetskraft mellan länder och regioner, underlätta lönesänkningar och allmän social dumping. I huvudsak kapital från västvärdens avancerade ekonomier till relativt fattiga men expanderande regioner i tredje världen (Kina är trots sin växande betydelse fortfarande ett tredje världens land), och arbetskraft från eftersatta delar i närområdet till nordvästra Europa och USA.

Det kraftigt spirande folkliga missnöjet med denna politik an-

vänds i den politiska retoriken både av den EU-kritiska vänstern och av den nationalistiska högern. I USA har den folkliga protesten visat sig genom något så helt ovanligt som att alla etablisemangets kandidater till presidentposten, bortsett från Hillary Clinton, sopats bort under urvalsprocessen av en outsider från vänster, Bernie Sanders, och en från höger, Donald Trump.

Den händelse närmast på tur som kan visa sig få stor betydelse för vilken omedelbar väg EU-eliten väljer att gå, är just utgången av det amerikanska presidentvalet. Donald Trump är känd för att utan skrupler krydda sin nationalistiska politik med grova och socialt splittrande generaliseringar av hett debatterade religiösa och etniska måltavlor. Han har dessutom en politik visavi Europa och EU som skiljer sig markant från den Washington - konsensus, vilken under lång tid väglett de politiska eliterna på båda sidor av nordatlanten. Trump vill uppenbarligen göra gemensam sak med Ryssland mot de terrorgrupper, inklusive IS, som destabiliserar Assad-regimen i Syrien - och värre upp för regeringarna i Berlin, Paris och London

(dvs kärnan av EU-eliten), slopa de gällande ekonomiska sanktionerna mot Ryssland och kraftigt minska på Natos truppnärvaro kring den ryska gränsen. De medel Trump får loss genom ett minskat amerikanskt engagemang i Europa har han tänkt att använda inom USA för att som han säger «lyfta vägar, järnvägar, flygplatser, etc upp ur sin nuvarande tredje världen nivå.»

EUROPA GÅR FRÅN VIDLYFTIGA EU-LÖFTEN OM HÖG EKONOMISK TILLVÄXT TILL ATT ALLTMER LIKNA ETT BEFÄST FATTIGHUS

Om Donald Trumps rysslandspolitik skulle börja genomföras, kommer det med ens att sätta EU-eliten i en brydsam situation och ofrånkomligen påverka vilken väg den tvingas gå. Men de signaler på kraftig upprustning av EU:s militära förmåga (om en styrka på omkring cirka 100 000 i en första omgång), som EU-kommissionens ordförande Jean Claude Juncker aviserade i sitt nyligen hållna linjetal, handlar inte först och främst om Donald Trumps eventuella presidentskap (även om processen onekligen skulle påskynas vid en trumpsk valseger), utan mer om det objektiva förhållandet att EU-eliten av såväl yttre som inre

skäl troligen kommer att besvara Brexit med en fördjupning av det nyliberala EU-projektet i riktning mot ett federalt Europas Förenta Stater.

Det viktiga yttre skälet som påverkar EU:s förutsättningar, oavsett vem som än blir vald till amerikansk president i november, är att de amerikanska utmaningarna i Asien alltmer kommit i fokus för de amerikanska militära ansträngningarna. Splittringen inom Förenta Staternas borgerskap om färdriktningen handlar alltså mer om vilken roll man vill att Ryssland och övriga Europa skall spela i den huvudmotsättning mellan i första hand Kina och USA som länge varit under uppsegling. Därför kommer EU-eliten på grund av amerikanska omprioriteringar att under alla olika förhållanden likväl bli tvungen att i fortsättningen mer på egen hand än hittills lösa sina militära resursfrågor.

Det viktigaste inre skälet till troliga federalistiska steg från EU-elitens sida har direkt att göra med vår egen fackliga situation och handlar förstås om motsättningen, hur fortsatt upplösning av löne- och anställningsvillkor och det motstånd detta väcker, skall gå att kombinera med ännu mer europeisk integration i riktning mot en fullbordad federal statsbildning. Dags här för en liten historisk resume.

När under loppet 1970-talet den expansiva formen av kapitalism som

Det ble Brexit, selv om de ikke hadde troa på det

hade utvecklats sedan krigsslutet - med ökande löneandelar, ökande produktivitetstillväxt, allmän arbetskraftsbrist och relativt små möjligheter att förlägga produktionen i länder med billig arbetskraft - gick mot sitt slut, fanns ett antal hinder för särskilt de gränsöverskridande storföretagen att eliminera. Det är här överstatlig styrning via EU blir en stor tillgång för de största kapitalisterna. Inom EU-organen där de borgerliga och socialdemokraterna i stort sett är eniga om de styrande riktlinjerna för arbetsmarknadsutvecklingen (inget som helt framgår av de nationella debatterna), har särskilt de gränsöverskridande storföretagen fått följande presenter för att snabbt kunna höja sin profiter på arbetarklassens bekostnad:

1. Åtstramning av de offentliga utgifterna - och en samtidig politisk förskjutning av de offentliga utgifterna bort från generella sociala åtaganden till subventioner av privata tjänster inom vård-, skola- och omsorgssektorn (privata sugrör ned i statskassan).
2. Utveckling av en alltmer förslummad och lågproduktiv låglönesektor med hjälp av avregleringar, skatteavdrag och annan statlig tillrättaläggning.
3. En allmän uppluckring av de bestämmelser i lagar och avtal som lagt hinder i vägen för ett fritt utnyttjande av arbetskraften
4. Import av tillfällig arbetskraft utan politiska, fackliga och sociala rättigheter.

Ett federativt Europa betyder överstatlig finanspolitik med militär inriktning

Allt detta har pågått länge genom all möjliga olika regeringskonstellationer, och under förespegling om att konkurrenskraften har stärkts och högsta möjliga ekonomiska tillväxt har åstadkommits, så att framtidens välfärd kan säkras. Med andra ord i propagandan har följande nonsens presenterats: för att kunna rädda välfärden måste den först avvecklas. Att det är arbetarklassen i bred mening (innefattande folk med lägre tjänstebefattningar), både de som har jobb eller de står utanför arbetsmarknaden, som betalat för storföretagens rekordprofiter, blir extra tydligt när vi ser närmare på utvecklingen i Tyskland. Det är landet framför andra inom EU med rekordprofiter och stora exportframgångar för storföretagen.

DEN TYSKA UTVECKLINGEN GER SYN FÖR SÅGEN

I Tyskland skärpte den socialdemokratiska regeringen under Gerhard Schröder flera saker, som i kombination med varandra hjälpte fram den nya låglönesektor storkapitalet önskar se. Den borte tidsgränsen för arbetslöshetsförsäkringen kortades, samtidigt som socialbidragen blev magrare och knutna till villigheten att ta anställning i så kallade minijobs - icke fulltidsjobb, med ingen skatt på inkomster upp till

4000 kronor i månaden, och utan fullgoda avsättningar till pensionen .

Även om det är den kapitalistiska marknadens egenutveckling som i grunden skapar minijobben har uppenbarligen den hårt genomförda nyliberala politiken i Tyskland haft en stor betydelse för minijobbens snabba tillväxt på just den tyska arbetsmarknaden. Numera jobbar cirka en fjärdedel av den tyska arbetskraften inom minijobbsektorn, och bland unga under 30 år närmar sig sektorns vikt 50 % av deras arbetsmarknad. I tre fall av fyra ligger sektorns timlön på under 80 kronor timmen. Fastän arbetslösheten i statestiken totalt sett minskat på grund av de många fattigdomsskapande minijobbens utbredning, har likväl det totala antalet arbetade timmar inom den tyska ekonomin sjunkit. Dessa förhållanden är självfallet alarmerande för alla som tänker kritiskt, eftersom det just gäller för det land vars storföretag går som bäst inom EU. Alltså har de arbetande kollektiven i Tyskland inte alls märkt av att det i vår tid skulle finnas ett samband mellan stärkt konkurrenskraft och allmän välfärdutveckling. Tvärtom har hand i hand med sjunkade facklig

organiseringsgrad som följt i minijobbens spår, det «framgångsrika» Tyskland näst efter Grekland, utvecklat den högsta andelen lågavlönade inom EU - en låglönesektor allt mer utanför de offentliga välfärdsramar som fanns under den europeiska kapitalismens expansiva efterkrigsfas.

ETT FEDERATIVT EUROPA BETYDER ÖVERSTATLIG FINANSPOLITIK MED MILITÄR INRIKTNING

Vad värre är för EU-elitens strävan att göra en federativ europastat av EU, är att de tyska handelsöverskotten kombinerat med lägre köpkraft hos den tyska allmänheten, inte ger folken stort hopp i den långa rad av Euro-länder vilka lider av Eurons för dem (men inte för Tyskland) alldeles för höga växelkurs.

Denna faktiska situation skall ställas mot den illusoriska önskan som finns inom den EU-vänliga delen av vänstern, att de växande ojämlikheterna som EU-systemet förstärker hos vår tids kapitalism, med fördel skall gå att motverkas med överstatlig finanspolitik - en så kallad Fiscal Union inom EU.

Folk har ikke tillit til denne gjengen lenger, og stemmer Leave Foto_European Parlament

All borgerlig klasspolitik som EU-eliten systematisk og steg för steg utvecklat under lång tid skall nu med godkännande från samma EU-elit svängas om för att istället vändas till sin klassmässiga motsats: utjämningspolitik mellan åldrar, regioner och samhällsgrupper med utgångspunkt från skattebaser som nationalstaterna avstår ifrån för att istället föras över till och administreras av EU-byråkratin. De politiska representanterna för storfinansen, som under lång tid inspirerat och tryckt på för EU-systemets katastrofala, nyliberala klasspolitik, skall alltså av den EU-vänliga vänstern ges förtroendet att ta över stora delar av de enskilda nationernas skattebaser. Att stå till förfogande

för den mäktiga storföretagslobby som numera har ett mångomvitnat fast grepp om den styrande EU-byråkratin i Bryssel.

En sådan katastrofal «vänsterpolitik» går helt på tvärs med arbetarklassens viktiga Brexit-seger i det brittiska europavalet. De mäktiga lobbygrupperna i Bryssel kan i det läge, en militär uppbyggnad av en europaarme utgör det «sociala» innehållet i en finanspolitisk satsning på europaanivån, bli ett verkligt aktivt hot mot den socialistiska och nationella kamp som i första rondan handlar om att föra tillbaka bestämmanderätt, och demokratiska processer, till de enskilda nationalstaterna. Militär upprustning

som går hand i hand med social nedrustning, har alltid följt sin egen inre logik; ökad krigsrisk, växande korruption i kampen om de lukrativa militärordenarna, massfattigdom av ett nytt slag, ökat överstatligt och statligt förtryck mot de arbetandes växande protestvågor (se Spaniens sentida utveckling).

Istället för att ge den lobbystyrda och allt mer maktfullkomliga byråkratin i Bryssel ännu mycket mer resurser att förfoga över, måtte Brexit istället följas upp med ett intensifierat fackligt och politiskt arbete att ta våra länder och folk ut ur EU och ut ur EÖS.

NS-EN 81 -20

MARTIN GRANSETH SKRIVER I FORRIGE NUMMER AV HEISMONTØREN AT DEN NYE STANDARDEN ER EN SIKKERHETSSTANDARD, OG DET HAR HAN RETT I.

HEISMONTØREN

TOR SUNDBY

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

En standard beskriver et minimum sikkerhets nivå, og hensikten med denne standarden er å fastlegge sikkerhetsregler for personheiser og vare- og personheiser, slik at personer og gjenstander beskyttes mot fare for ulykker ved normal bruk, vedlikehold og i nødstilfeller.

Men om den nye standarden gjør det «like trygt å arbeide på heisen som å bruke den», tviler jeg på. Spørsmålet mitt er om dette er mulig i den virkelige og praktiske verden, for etter min mening er det ganske logisk at trenger en instruks betyr det også at sikkerheten er dårligere enn om en ikke trenger det? Jeg vil hevde at sikkerheten både for montører og brukere ble dårligere da de maskinromsløseheisene (MRL) kom på markedet, og vi fikk en del panikkartede løsninger hos produsentene.

Skal sikkerheten til montører ivaretas slik standarden sier, forutsettes dette at de som jobber på heisen

er instruert og arbeider i samsvar med instruksene, og ikke minst at montøren leser instruksene. Derfor er det viktig at en aldri monterer eller driver ettersyn på heis før en har lest instruksene, og det er det bedriften som har det overordnede ansvaret for blir gjort!

Har ikke montøren lest instruksene for heisen han skal arbeide på og det skjer en ulykke, er det montøren som sannsynlig får skylden! Dette er spesielt viktig når vi ser at det blir mer og mer vanlig med såkalte samlekontrakter, hvor bedriftene tar på seg ettersyn på ulike heistyper. Problemet da er at montøren må forholde seg til heiser som f.eks. har ulik måte å betjene manøvertablaer, wire som må smøres på en spesiell måte for å forhindre at maskinen trekker heisen i taket og masse andre sikkerhetstiltak. Dette er ulike måter TKO'er har godkjent som likeverdige etter daværende standarder, men som sett ut fra montørens side er en sikkerhetsrisiko.

En heis med maskinrom har klare krav til dør til maskinrom, den skal være minimum $B \times H = 0,6 \times 1,8$ m. På en MRL hvor stolen skal boltes i fast stilling er kravet til adkomst-åpning på $B \times H = 0,7 \times 0,5$ m. Det er dessuten ikke krav til stige på utsiden, selv om åpningen er 1,5 m over gulv. Om maskinen står i graven er kravet til adkomståpning det samme, men måles da fra gulv til skjorteplaten. Dette viser at krav til adkomst heismaskinrom er forskjellig for heiser med maskinrom og MRL

Standarden tillater nå at tauene ikke slurer når motvekten står på buffer og dermed kan heisstolen løftes til taket. Dette løses ved at en må justere kraften på motor slik at den ikke klarer å løfte stolen. Sikkerheten til montør krever at dette testes jevnlig. Noen produsenter har fått typegodkjent løsning som hindrer at heisen går i taket ved å beskrive rutiner som for eksempel smøring av wire eller belter.

Har ikke montøren lest instruksen for heisen han skal arbeide på og det skjer en ulykke, er det montøren som sannsynlig får skylden!

Et godt arbeidslys er viktig for den som arbeider på heis. Mens de som har utarbeidet kravene i den nye Standarden har mellom 800 og 1000 lux på sitt skrivebord og krav til 5 hjul på kontorstolen fordi 4 hjul var for farlig, avspises montørene med mellom 50 og 200 lux når de er i sjakten. Når det gjelder lys i sjakkebunn er kravet at det er 50 lux en meter over bunn. Om lampen monteres så høyt blir det mørkt i graven om heisen står i nederste etasje eller går på buffer; det er igjen en svekkelse av sikkerheten til montøren.

Ikke lineære buffere er sikkerhetskomponenter og skal sertifiseres. Plastikkbuffere kan i følge standarden benyttes til hastigheter på maksimalt 1 m/s. Testing gjøres ved å senke stolen på buffer med 125% last. Selv om kravet til maks hastighet er beskrevet i standarden er det typegodkjent plastikkbuffere for bruk på hastigheter opp til 1,6 m/s. Det står beskrevet i standarden at buffertest skal utføres med full fart og fullastet stol. I sertifikatet til plastbuffere står det at om de treffes med fullastet stol i full fart så skal de skiftes ut.

Når kravene i en standard fravikes, skal det bevises at løsningen er sikkerhetsmessig like god som beskrevet i standarden. Det skulle vært interessant å kunne få lese dokumentasjonen på dette fra det TKO som har godkjent denne løsningen, og det skulle vært enda mer interessant å se hvordan buffertesten beskrevet i standarden skal gjennomføres.

Rask evakuering av innestengte passasjerer er viktig for de innestengte. På en heis med maskinrom, er det raskt å komme seg til maskinrom og sveive heisen. På en maskinromløs heis er dette annerledes, og her er det mange rare og farlige løsninger som er godkjent. Standarden sier at dersom lasten er innenfor pluss minus 10% av balansevekt, trenger en ikke utstyr på anlegget for å bevege heisen. Det må forstås slik at det da er greit at montøren må kjøre til lager for å hente verktøy. Sikkerhet ikke hyggelig om heisen ligger på Finse. Dette er et tilbakeslag for passasjerenes sikkerhet i forhold til en heis med maskinrom, og kunne vært løst med et lite batteri til noen hundrelapper som kunne kjørt heisen til nærmeste etasje.

Så skal en være obs på at i sjakten skal alle horisontale flater fra sjaktveggene på over 150 mm, inkludert delebjelker mellom sjakter, skrås med 45 grader, slik at det forhindres at en person kan stå der. Dette gjelder ikke hvis det er rekkverk på stoltaket som hindre adkomst til bjelkene.

Helt til slutt så vi jeg bare nevne at modernisering av gamle heiser i drift som har måtte følge HO-meldingen, får nå sin egen standard NS-3808. Men til denne standarden er ferdig, skal 2/2008 HO-melding brukes!

REGELVERKET

REGELVERKET KAN VÆRE KOMPLISERT, OG DET BLANDES OFTE MED BEGREPENE, SÅ LA OSS PRØVE Å FORKLARE ENKELT DET SOM ER VIKTIG FOR HEIS.

TOR SUNDBY

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Loven er altså det overordnede, en forskrift er laget ut fra en lov og forklarer loven, mens en standard er beskrivelse av en prosess, produkt eller annet som er utarbeidet av fagmiljøer (tekniske eksperter) i felleskap.

1) TILSYNSLOVEN FOR ELEKTRISKE ANLEGG

som igjen har en del forskrifter om teknisk utførelse av det elektriske. Videre er det forskrift om kvalifikasjoner (Forskrift om elektroforetak og kvalifikasjonskrav for arbeid knyttet til elektriske anlegg og elektrisk utstyr) for de som skal stå som faglig ansvarlig og de som skal utføre (montørene)

2) PLAN OG BYGNINGSLOVEN.

I selve loven står det kun overordnede krav til heiser. Den er lite nyttig i det praktiske arbeidet, men når det sies at «det står i loven at»..... så er det nok ikke riktig.

En mener nok helt andre deler av regelverket.

3) MED BAKGRUNN I LOVEN

så er det da en rekke forskrifter som gir både tekniske krav til heiser og krav om kvalifikasjoner for å kunne levere heiser i bygninger.

Den viktigste, med praktisk konsekvenser, er da Teknisk forskrift, med forkortelsen TEK10.

Eksempler på praktiske/tekniske krav er for eks ; Størrelse på heisen, dører, byggtekniske betingelser for heisen, og henvisninger til både sikkerhetsstandarter og EU- direktiver. Videre er det henvist til krav om godkjenninger av nye heiser og sikkerhetskrav og kontroll av heiser i drift.

Her syndes det også mye med at det sies at «det står i forskriften at», i virkelig-

heten så er det krav som står i en-standard for sikker utførelse.

4) HEISDIREKTIVET

Dette er et EU- direktiv som Norge har godkjent og tatt inn i vår lovgivning gjennom Heisforskriften (Forskrift om omsetning og dokumentasjon av heiser og sikkerhetskomponenter for heiser).

Det som er angitt i direktivet kan ikke Norge forandre noe på/tolke annerledes enn EU.

Det er svært få tekniske krav til heisene i direktivet, men noen fundamentale krav som at heisstol skal være innelukket og det skal være sikkerhetsrom i bunn og topp. Videre er det gitt krav om at standarder som er utarbeidet skal legges til grunn for det sikkerhetsmessige nivået for heis. Den beskriver hvilke metoder, og av hvem, en heis og

Det som er angitt i direktivet kan ikke Norge forandre noe på/tolke annerledes enn EU.

sikkerhetskomponenter kan godkjennes, og med det CE- merkes.

5) HARMONISERTE STANDARDER: HVA ER DET?

Nå en standard er utarbeidet og godkjent for å oppfylle krav i Heisdirektivet, så er det en harmonisert standard, og kravene i denne må legges til grunn ved utførelse av heis.

Ved typegodkjenning av heiser må også harmoniserte standarder legges til grunn. Dersom man på noen måter fraviker de løsninger som er angitt i standarder så må det bevises at løsningene er på samme sikkerhetsnivå som løsninger i standard.

På grunn av den nye standarden NS-EN 81-20, som har endring i krav, så må en lang rekke andre standarder endres i forhold til dette. Viktig å følge med.

Til slutt vil jeg peke på Arbeidsgivers ansvar for at arbeidstakers sikkerhet er ivaretatt. Dette gjøres ofte gjennom risikovurdering. Risikovurdering skal ta opp i seg alle elementer som kan utgjøre en trussel mot sikkerheten. Er risikovurderingen god nok, har arbeidsgiver oppfylt sine plikter. Dette er viktig for montørene å ha klart for seg.

SCHINDLER SKAL MODERNISERE OG VEDLIKEHOLDE 225 HEISER OG RULLETRAPPER I ATLANTA

Metropolitan Atlanta Rapid Transit Authority, MARTA, har tildelt Schindler en multimillion dollar kontrakt for å modernisere og vedlikeholde 109 heiser og 116 rulletrapper på 38 stasjoner i hele sitt kollektivsystem i løpet av de neste ti årene.

Kollektivselskapet MARTA frakter mer enn 134 millioner passasjerer hvert år i Atlanta, inkludert Hartsfield-Jackson Atlanta International Airport.

Når alle heiser og rulletrapper er modernisert vil de bli fjernovervåket 24/7 ved hjelp av Schindler Direct. Noe som gir en raskere respons og kontinuerlig operativ analyse, skriver Schindler på sine hjemmesider.

 TOR-ERIK LUNDBERG

BRUK OG OPPBEVARING AV VERNEHJELM

Hodeskader er blant de mest alvorlige skadene som forekommer. Tall fra Arbeidstilsynet viser at det i Norge i 10-årsperioden fra 1998-2007 totalt ble registrert om lag 74 000 arbeidsskader fordelt på ulike deler av hode og nakke.

HJELMENS LEVETID

Det finnes ikke noe konkret svar på vernehjelmens levetid, annet enn det produsenten selv oppgir. Flere anbefaler å bytte hjelm etter to til fem år, eller oftere avhengig av i hvilket miljø man jobber. Vernehjelm må behandles som en ferskvare, og man må huske på at verneegenskapene til en hjelm reduseres over tid.

Hjelmer er merket med produksjonsdato slik at brukeren kan se hvor gammel hjelmen er.

En del hjelmer er dessuten utstyrt med en UV-indikator på hjelmen som skifter farge fra rød til hvit når hjelmen er overeksponert for UV-stråling. Hjelmen skal da byttes ut. Lyse hjelmer er også mer holdbare enn mørke hjelmer. Det skyldes at lyse farger reflekterer sollys og UV-stråler bedre enn mørke farger.

Arbeidsgiver er ansvarlig for at personlig verneutstyr er tilgjengelig der det er påkrevet, og at nødvendig opplæring blir gitt. Valg av verneutstyr gjøres i samråd med de ansatte/verneombudet. Husk at grønn hjelm forbeholdes verneombudet.

Hodevern mot ekstrem varme- eller kuldepåvirkning, og mot kjemikalier med mer, skal velges med material- og funksjonsegenskaper som kan motstå slike miljøpåvirkninger. Utstyret kan være kombinert med en vernehjelm som tilfredsstiller for eksempel NS-EN 397 eller være spesiallaget til sitt bruk.

HJELMTIPS

- Les bruksanvisningen.
- Hjelmen skal være CE-merket.
- Kontroller alltid hjelmen før bruk.
- I kombinasjon med andre typer personlig verneutstyr som for eksempel hørselvern, åndedrettsvern eller øyevern, må utstyret være tilpasset.
- Ved fysisk skade som kan ha forårsaket sprekker eller svakheter skal hjelmen byttes ut.
- Unngå UV-stråling. Hjelmen må oppbevares mørkt og tørt.
- Ta hensyn til kulde.
- Unngå maling, lakk og kjemikalier på hjelmen.
- Hjelmen rengjøres med mildt såpevann.
- Du må ikke selv bore hull i hjelmen for å bedre ventilasjonen.
- Limet på mange klistremerker kan svekke hjelmen.
- Ved utskiftning skal hjelmen kasseres.

TILLEGGSFUNKSJONER PÅ CE-MERKET HJELM

(mulige tilleggsfunksjoner til standardens normalkrav)

MERKESYMBOLER(NS-EN 397, 1995)

Hjelmens elektriske isolasjonsevne	440 VAC
Hjelmens motstandsevne mot kuldepåvirkning	÷20°C eller ÷30°C
Hjelmens motstandsevne mot varmepåvirkning	+150°C
Hjelmens motstandsevne mot smeltet metall	MM
Hjelmens sidestivhet	LD

KONE MODERNISERER HEISER I CANARY WHARF OFFICES

KONE har påbegynt arbeidet med å modernisere 27 heiser til det 33 etasjer høye bygget i London. Heisene skal integreres med KONE Polaris elevator destination-control system. Dette for å effektivisere heisdriften, unngå unødvendig stans og for å øke kapasiteten med 25 %. Arbeidet forventes å være ferdig i desember 2017, skriver Elevatorworld.

HOTELLER STEVNER STREIKEVAKTER

Medlemsbedrifter i NHO Reiseliv har stevnet tilsammen fire medlemmer av Fellesforbundet i etterkant av hotellstreiken skriver frifagbevegelse.no. De fire hotellene er Clarion Hotel, Royal Christiania, Rezidor Hospitality Norway og Resthon AS. De anklager streikevaktene for ulovlig å ha stoppet leveranser til hotellet.

Søksmålet kommer til tross for protokollen som ble signert av

alle berørte parter hvor det står at «parten er enige om å bilegge alle tvister som har oppstått som følge av streiken, herunder rettslige tvister og uenighet knyttet til påstander om boikott/blokade, streikebryteri mm.» Dette har fått både LO i Oslo og Handel og Kontor til å avbestille sine arrangement ved hotellet.

LOKALE FORHANDLINGER PÅ REBER ER FERDIG

Klubb og bedrift kom i september til enighet i lokale forhandlinger. Ramma ble på rett under tre prosent, noe som tas ut i rent kronetillegg og 0,5 % på tjenestepensjon. Reber vil da ha en tjenestepensjon på 5,5 % opptjent fra første krone.

I tillegg fikk de ryddet opp i en uklarhet rundt reisetid til dagskurs som eksempelvis FSE og varme arbeider. Det er nå enighet om at reisetid som faller utenfor normalarbeidsdagen ved slike kurs også skal godtgjøres. Fra tidligere har klubben en avtale om reisetid til det avtalefestede årlige ukeskurset på bedriften som kommer i tillegg til uka på Utdanningssenteret.

Det ble også som vanlig en økning av rammene til hovedtillitsvalgt og hovedverneombudet tilsvarende lønnsøkningen, samt en årlig økonomisk kompensasjon på kroner 1000,- for skattlegging av mobiltelefon.

MENN I KLART FLERTALL PÅ YRKESFAG

57 prosent av elevene på yrkesfaglige utdanningsprogram i 2015 var menn. Flere yrkesfaglige program er sterkt dominert av ett kjønn. Mens bygg- og anleggsteknikk har en mannsandel på 94 prosent, er samme andel kun 15 prosent på helse- og oppvekstfag. Elektrofag og teknikk og industriell produksjon er også tydelig mannsdominert, viser tall fra SSB.

KONE HAR KJØPT RIBE HEIS

Alle medlemmer på Ribe får jobb i Kone.

HENDELSER VED HEIS.

DET ER FREM TIL NÅ I 2016 VÆRT FLERE ALVORLIGE HENDELSER VED HEISER OG ARBEID PÅ HEISER. DET PÅGÅR FORTSATT UTREDNINGER OG AVKLARING AV HENDELSESFORLØPET SOM GJØR AT FULLSTENDIG INFORMASJON RUNDT DISSE HENDELSENE IKKE FORELIGGER FØR RAPPORTENE ER HELT KLARE.

 JOHNNY LEO JOHANSEN

 JOHNNY LEO JOHANSEN

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Den siste tiden har det skjedd alvorlige hendelser i forbindelse med arbeid på heiser. En ulykke skjedde 27. juli ved arbeid på heisen ved Det Norske teater i Kristian 4gt. i Oslo.

Montør ble skadet ved arbeid på heis hvor personen ble forslått av motvekten. Den skadde ble kjørt til sykehus, og er senere skrevet ut av sykehus.

AVVENTER RAPPORTENE

Siden politiet og Arbeidstilsynet fortsatt etterforsker sakene så er det ikke noe mer detaljer rundt hendelsene frem til rapporter og konklusjoner foreligger.

Ved utskifting av heis i Deloitte bygget i Oslo skjedde en alvorlig hendelse 7. July 2016. En Tirak elektrotalje falt ned og traff montør i hodet. Montør ble hentet av

ambulanse med skader som førte til lengre sykemelding.

Det har skjedd en ulykke med en person som ved heis på en byggeplass falt utenfor der det manglet rekkverk på en byggeplass. Han ble hengende på kanten, og sannsynligvis ble hjulpet opp.

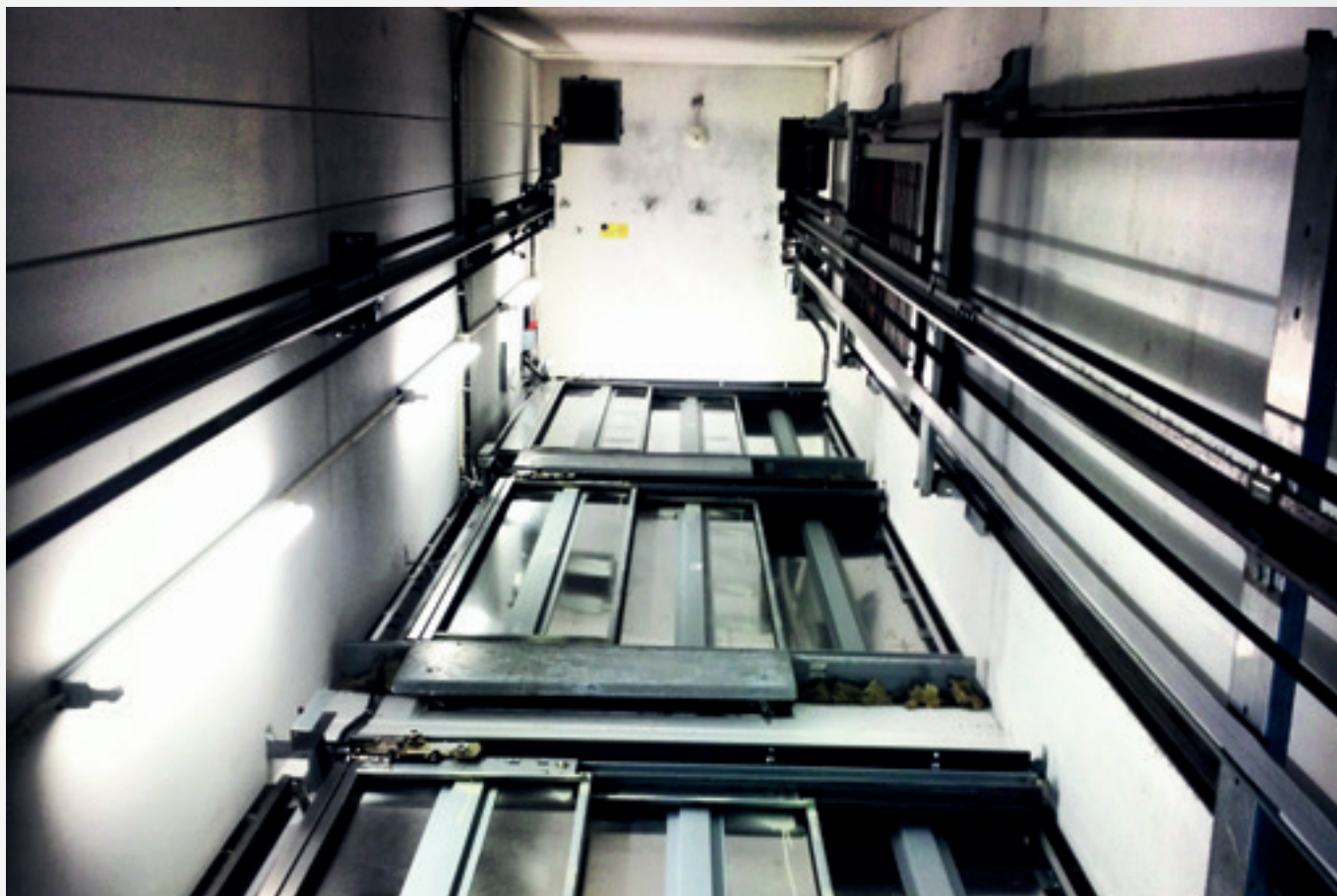
ULYKKESRAPPORTERING

Det er forskjellige aktører som er involvert for ulykkeshåndtering og rapporter. Heisbransjens Utdanning-

senter HBU har en foreløpig rapport for hendelser ved heiser, løfteinnretninger og rulletrapper.

Når det gjelder rapporter og system for ulykkeshåndtering er det flere instanser som blir involvert både internt og eksternt med rutiner for håndtering av informasjon. Dette ser ut å kunne for å føre til at det i tilfeller er tidkrevende arbeid og at det oppstår tidsperiode hvor det er mangelfullt med informasjon som kan være viktig for å unngå ulykker og hendelser i bransjen.

Rapporter og informasjon rundt hendelser i bransjen er viktige verktøy for å i fremtiden begrense ulykker og lære av feil.

Heissjakt

ULYKKER I PERIODEN JULI 2015 – JULI 2016

Juli 2016	Personheis
Juni 2016	Rulletrapp/rullende fortau
Juni 2016	Vare- og personheis
April 2016	Personheis
April 2016	Rulletrapp/rullende fortau
April 2016	Personheis
April 2016	Personheis
Mars 2016	Rulletrapp/rullende fortau
Februar 2016	Rulletrapp/rullende fortau
Desember 2015	Rulletrapp/rullende fortau
Oktober 2015	Anne type løfteinnretning

ERIK STENSSON,

67 ÅR 8. SEPTEMBER 2016.

ERIK HAR NÅ UNNAGJORT SIN PLIKT SOM ARBEIDSKAR OG HAR BEGYNT SIN PENSJONISTTILVÆRELSE.

 MARTIN GRANSETH

 MARTIN GRANSETH

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Eller han kan i hvert fall prøve. Vi er ikke helt ferdig med ham enda, han skal fortsette en stund fremover med å administrere og undervise på sikkerhetskursene. Noe som antagelig kommer til å tilsvare noe slikt som 1 til 2 dager i uka.

Jeg har pratet litt med Erik og tenkte jeg kunne dele med dere litt av samtalen hvor jeg fikk oversikt over hva Erik har gjort tidligere og hvordan han kom til å begynne på HBU

Det viser seg at i forbindelse med kurs i FEB91 ble Erik leid inn til å jobbe sammen med Vinjerui til å lage, inkludert kursbok, og holde kurs. Erik underviste i forskriften på 9 av noen og tyve kurs som ble holdt av denne typen. De reiste rundt i landet og underviste med tett program, noe som ble i overkant mye for Erik, og som er ganske forståelig når man finner ut hva Erik drev på med i samme periode.

På dette tidspunktet jobbet Erik ved Hellerud VGS og underviste på elek-

tro på yrkesfag. Her jobbet han fra 1991 til 1999. Samtidig gikk han på kveldsskole 3 kvelder i uka i 4 år for å ta pedagogikk. Og etterpå fortsatte han 2 år til med kveldsskole for å ta fagped. Han sier selv at det var litt enklere og mindre belastning på de siste to årene, men jeg er imponert alikevel. Det viser at Erik kan være en sta mann som kan få til det meste når han bestemmer seg for det.

For å gjøre det mer komplisert fortsetter Erik å fortelle at i de første årene han jobbet ved Hellerud var han permitert fra Storm Elektro. Det var i Storm han begynte sin karriere i 1967, noe som må bety at han så langt har vært arbeidsaktiv i til sammen 49 år.

Mens han jobbet hos Storm fikk han permisjon til å begynne å undervise ved Hellerud, men det var ikke der han startet med undervisning. Det hadde allerede skjedd i 1984 hvor LO og NHO delte ut et stipendiet for kvalitetsarbeid til en rekke bedrifter, deriblandt Storm. Erik var med på

dette fra starten av og prosjektet ble etter hvert til Stormskolen. Her begynte han alene, men det utviklet seg til 3 stillinger og undervisning for alle i bedriften. Stormskolen laget kurs på alle nivåer, fra lærling tildirektører. Stipendiatet og Stormskolen har nok vært viktig for utviklingen til Erik og interessen for opplæring og utdanning. I forbindelse med stipendiatet møtte han folk i samme situasjon fra forskjellige typer bedrifter og innså at de hadde de samme type utfordringer som Storm. Det har nok gjort verden litt mindre og lettere å jobbe med når man ser at man kan bruke kunnskapen sin andre steder enn bare lokalt i sitt eget firma og sin egen bransje.

Erik ble også kjent med heisfaget og heismontørene da Storm prøvet seg som en heisbedrift i en periode fra 1987 til 1994. Og noen av heismontørene som jobbet eller fikk opplæring i Storm husker nok Erik fra deler av denne perioden.

Erik forteller ofte historier fra den gang han jobbet på båt for Wilhelm Wilhelmsen rederi, han fikk permisjon til å gjøre dette mens han jobbet for Storm. Jeg tror dette har vært en veldig spennende del av karrieren til Erik. Han har reist rundt i verden, og mange av historiene er knyttet til områdene rundt midtøsten. Og vi på senteret lurer litt på hva vi skal gjøre nå, ingen av oss andre har gjort så mye rart og opplevet så mange forskjellige ting. Kanskje vi blir nødt til å sette på radioen for å dekke over stillheten.

Fra 1999 til 2003 jobbet Erik ved Nelfo og utdanning av lærlinger. I 2003 ble Erik headhuntet til HBU. Kirsten ringte han opp og sa vi hadde behov for hans kunnskap og egenskaper. Han ble raskt satt i drift med 14 dagers forberedelse og så undervisning med motorkurset. Siden den gang har han jobbet med Regelverkskurs, Vedlikeholdskurs, Mekanikkurs, Feilsøking og Løft og mek. Opp-

Kurs i FEB-91 : forskrifter for elektriske bygningsinstallasjoner.

Bildet til venstre er fra FEB-91 i 1992, og bildet til høyre er tatt ved HBU i 2013

hei har også hatt nytte av Erik, og mange av de som har vært lærlinger hos Opphei kan huske motor kurs med opplæring på elektromotorer og motorregulering, ofte kunne vi under motorkursene høre når de testet hvor fort motoren kunne gå med frekvensregulering.

Og så var det sikkerhetskurset, men det føler jeg at vi ikke er ferdig med enda, og at vi får ta den avskjeden når Erik også gir seg der en gang i fremtiden. Intill videre har videre følger han med på laget i en litt redusert rolle.

Erik og er også medlem i EL & IT siden 2004, og etter 8 års avklaring var han også velkommen i HMF, der han har vært medlem siden 2012. For de som savner Erik, så er han aktiv både her og der. Han er aktiv i

Vålerenga Hockey, og dere kan ofte se en lyshåret (hans ord, for meg ser det hvitt ut) lugg som sitter i utvisningsboksen til bortelaget når Vålerenga spiller på Jordal. Ellers for oss som kjenner Erik vet vi at han ikke kommer til å kjede seg. Vi kjenner få folk som kan drive på med så mange aktiviteter samtidig. Om det er å følge med på lokalidreten, dra på konsert eller følge med når det er markedsdager så er Erik på plass eller følger med. Og nå har jeg ikke nevnt hytta hans, men det er jo viktig å ha noen hobbyer og noe man trives med.

Vi ved senteret ønsker Erik til lykke med pensjonisttilværelsen, og så bor Erik bare noen hundre meter unna senteret, så han kan komme innom og ta en kopp kaffe når han har tid til det.

EN VINTERKALD LANGHELG DRO FRUEN OG JEG TIL VARMERE STRØK FOR Å TINE OPP LEDDA I EN GAMMELKALD KROPP. KROPPEN BLE VARM OG LYSTEN PÅ TO HJUL PIRRET AV Å SE ALLE TOHJULINGER OVER ALT I TRAFIKKEN SELV OM DET ENNÅ VAR LENGE TIL VARM ASFALT OG SOL HJEMME. MEN Å TENKE PÅ TUREN SOM SKULLE KOMME MED DE RUSTNE HERRER GJORDE VINTERKULDA OVERKOMMELIG.

DE RUSTNE HERRER TIL ALPENE DRAR

📺 OVE KARLSEN

☰ OVE KARLSEN

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21

Oppstilling

Årets tur skulle gå til alpene med lange slakke svinger, mange høydemeter men uten mye planlegging. Vi er jo bare gutter på tur.

Det var i år også mange inviterte og blant mange var Bengt, som er et typisk resultat av lokal kortreist kveldskos på Nesodden. Man kan se på folk om de er født på Nesodden, de er ofte korte i beina og breie

i overkroppen. Dette er en evolusjon av lokalbefolkningen over lang tid, hvor de gjør nytte av vinden som blåser over Nesodden i lav høyde og stor fart. De innfødte brukte den brede overkroppen som seil og med korte raske bein forflytter de seg rask over Nesoddenlandet.

Men i den senere tid har det kommet både bil og mc til Nesodden

og med tilflytting fra andre steder, er det ikke så ofte man ser denne typen innfødte på Nesodden lenger men den er bevart i noen familier. Bengt, som mange andre på Nesodden, sverger til den amerikanske mc kulturen, som er kaldpresset på dårlig jernmalm, unøyaktig sammensatt og med teknologi som ikke har utviklet seg siden starten av produksjonen på tidlig 1900 tallet. Viden kjent som HD eller Harley Davidsen, sykler som er laget for korte kjøreturer og mange timer med undring og verktøy lett tilgjengelig.

Når ryktene gikk på Nesodden at Bengt og HD'en skulle ut av fylke, fikk han en klar beskjed av sin servicepartner på faks. Å kjøre med det amerikanske jernet ut av Nesoddenlandet var ikke i henhold til kjøpsavtalen og alle garantier ville bortfalle. Bengt ble ved avreise observert liggende på sofaen, som vanlig, men nå med et tårevått reklameblad fra Japan over hodet.

På toget

Mc gruppa fra OHK var i år ikke invitert, for etter fjorårets hendelse på turen til Assen er de innlagt et års karantene. Gutta fra OHK la igjen billettene til mc løpet i Oslo, med vilje, for gutta hadde planlagt å gå på en gammaldansfestival som var utenfor byen. Billetter til gammaldansfestivalen hadde gutta gitt til hverandre i julegave året før men de var usikre på veien ned til Assen. Men med drahjelp fram og tilbake fra Assen kom gutta seg trykt på dans og hjem igjen.

Men med et års karantene ønskes gutta fra OHK velkommen til neste år.

Gruppas sjel, Paulsen, som ingen har sett siden hjemreisen fra Assen men som er i live, vet vi.

Vi får sms'er fra han til jul og nyttår hvor han forteller om livet uten mc. Paulsen har blitt forfremmet til hardt

arbeidene daglig formann i foreningen «De som har for mange campingvogner» og når han samtidig er et aktivt og karrieresøkende medlem i foreningen «Bevar Brunsneglene i Østfold» kan man forstå at han ikke har tid til å kjøre mc.

Man får kanskje andre interesser når man eldes, mister håret og får barnebarn.

Brødrene Grov som også var tungt inne i De Rusten Herrer skulle heller ikke være med på tur i år. Brødrene hadde fått en invitasjon fra den lokale pensjonistforeningen, som skulle på busstur til Amsterdam for å se på tulipanene blomstre, noe brødrene Grov har pratet om i lang

tid. Sammen med koner og likesinnede skal de derfor pakke termos og smøre matpakker for en romantisk busstur ned til tulipanenes hjemland. Tulipaner blomstrer som kjent på våren, når årets tur til alpene går. Vi var derfor bare tre sykler som møtte opp på Esso Skøyen til den tradisjonelle oppmøtefrokosten, lunken wiener med gammelt brød, lett blandet med svart kaffe og avsluttet med varm sjokoladebolle og en røyk for de med dårlige nerver. Dagens endemål er togstasjonen i Hamburg men første delmål er Larvik. Ikke for å strekke ut dype rynker og rense gammel hud på Farris Bad, men for å ta byens hurtigbåt til Hirtshals i Danmark.

Vel framme i Hamburg fant vi togstasjonen forbausende lett til rett tidspunkt kl 21 00 og etter ombordkjøring ble vi vist til sovelugarer som var for 6 personer og trang som en middels utedo på gamle Grünerløkka.

Etter en natt fylt med 2 - eller 4 takt rytme fra skinnegangen, akkompagnert av ulike lyder som kommer ut av forskjellige hull av eldre gutter, var kroppen tidlig klar for en ny dag i frisk luft. Når vi nærmer oss München kommer sola fram fra en morgengrå himmel og etter en god frokost servert på lugaren var vi klare for avlastning av sykla kl 0730. Presist og til oppsatt tid, Tysk nøyaktighet, som man kan finne igjen

på sykla di lager. De første mila mot Salzburg ble tatt på motorvei men så bar det inn på lokale veier hvor vi hilste på småbyer og en og annen ku som var ute i hagen.

Dagens mål var å se en tidligere storkar i fra Tyskland sitt sommersted men på grunn av mye venting på Ducatien under veis, hadde den pålagte bussen opp til sommerstedet avsluttet for dagen og bussjåføren satt hjemme ved middagsbordet med slekt og venner.

Som kompensasjon fikk vi betale for å kjøre på en privat vei med noen helt utrolige mc svinger som satte en ekstra pluss på denne fantastiske kjøredagen.

Våkner tidlig neste dag for i dag skulle vi klare komme til toppen. Vi var tidlig ute og været var dårlig men da var det også lite av andre turister der.

Eagle Nes er ett fantastisk byggverk med heis det siste stykke opp til toppen. Heisen har 128 meter

Alpene

løftehøyde og går 3.0 m/s med dobbelkabiner. Otis er merkeleverandører nå i dag, usikkert om det var leverandøren sent på 1930. Når vi kommer opp ligger grøttåka tykt rundt toppen men bare for noen minutter, for så å si bort og den fantastiske utsikten åpenbarer seg for oss. Vi kunne se fjelltopper og natur så langt våre gamle øyne med

stær og dårlig fokus tillot oss å se. Etter noen timer med kultur var det asfalten som lokket oss igjen med retning Inzel og mange fine veier med mye vestlandsvinger mot Bolzano i Italia. Vi tok vei nummer 186 via Sölden over Timmelsjoch passet som ligger på 2509 m høyde og ned mot Moreno. En helt utrolig vei som kan anbefales selv om vi fikk den i regn og 6 grader som ga oss kuldesjokk og tok noe av gleden. På vei ned fra fjellet måtte vi hjelpe en polsk mc kar som hadde veltet men vi fikk han opp i vater og start på'n igjen uten synlige skader, trolig bare dype sår i sjela.

Ting tar tid når man skal av og på med regndresser som ikke har blitt oppgradert med kroppsformer de siste åra derfor, klarte vi ikke mer enn ca 30 mil i dag, uvanlig lite til De rusten herrer å være.

Dagen avsluttes med en god pizza servert med den lokale hvitedrikken og mimring over dagen som nå var gått.

Ørneredet

Utsikt

Våkner tidlig av sollyset som kommer ned igjennom takvinduet på motellet vi har campet på i natt, den første natta i Italia. Dagens mål er Stelvio passet men bare om været gir oss fred fra vannet og varme fra sola. Etter pakking av sykla bar det ut på den tørre asfalten igjen og siden vi var i Italia skulle den Italienske kattepusen, Ducati, få kjøre først. Men det viste seg tidlig at kattepusen hadde hjemlengsel, for den ville ikke forbi gamle Fiat`er eller lokale traktorer. Og der lå vi bak og hørte på mjauingen fra katta som ikke vill opp i fart og utålmodige som bare ungdommen kan være, smatt vi forbi, økte hastigheten og kjørte mange mil feil.

Man forstår at veiene er lagd for mc når vi treffer store mcgrupper og mengder med herlige sportsbiler av alle merker. Vi tar Stelvio opp og ned fra flere kanter denne solskinnsdagen med tørre veier og 10 grader på toppen. Veien opp til Stelvio får veien opp Trollstigen på Vestlandet til og minne om gamle Mossevei,

Moseldalen

men også på disse veiene er det forskjellige sjåførere som vil konkurrere. Og som godt satte og veloppdragne herrer tar vi imot konkurransen fra alle mulige nasjoner og det viser seg at gamle gutter kan leke.

Oppvåkningen neste dag var med gråtoner og stor fare for regn men også litt trist ettersom vi må sette nesetippen mot nord. Etter en enkel frokost med kaffe og kaker for noen, var humøret litt bedre og veien mot Trier som er starten på Moseldalen var staket ut. Det er vei nr 53 som tar oss 170 km igjennom Moseldalen. En fantastisk vei som kan nytes med og uten motor.

Vinrankene står så tett her langs hele dalen, så bare en god overingeniør kan klare å regne ut hvor mange små frukttrær det er i dalen. Men det er mange som jobber her, de sliter lange dager, og bruker mye krefter for å få den gode frukten ned på fat som gjærer lett alkohol, før flaskene står rakrygget på en hvit duk, ved de rikes bord.

Før vi forlater den herlige Moseldalen ved Koblenz tar Thomas et kattermageplask og fanger to stykker av den sørtyske brunsnegle typen «Der Unther Springer» som Paulsen har ønsket seg, til formering av den trege brune Østfold snegla. For som Paulsen sier, «det viktig med nok ærbe, så ikke foreninga dør ut» «Der Unther Springer» blir så følsomt langt ned på det medbrakte underlaget, som Paulsen har sendt med i sine spesialdesignet vakuum pose. Underlaget som Paulsen selv har blandet og pakket består av de langfibrete perlegresstråene fra vassdraga sør for Halden og den meget vitaminrike Tyrkiske salaten,

som Paulsen dyrker på balkongkassen i sin ferieleilighet i Tyrkia.

Underlaget med «Der Unther Springer» paret blir så lagt ned i en to liters isboks som Thomas har spist ren til frokost, selv om man kan se enkelte rester med gjenglemte slikkekanter som består av vanilje og fløte. Men Paulsen mener at dette bare vil gjøre pelsen på «Der Unther Springer» blank og fin. Isboksen blir så tapet fast til Ducatien med rester av gaffatapen som Paulsen ikke hadde brukt opp på siste tur. Årstall for den siste Paulsaturen er usikkert. Siste dagen blir en fraktdag med mange mil, mye kaffe sammen med en og annen sjokolade for å holde Thomas sitt humør ved like. De yngre har lett for å gå sur, uten nok sukker.

På grensen inn til Danmark mister vi «Der Unther Springer» i tollen, for med mye rulling i det høye fiberrike perlegressunderlaget, hadde de fått den sjeldne brunsnegle sykdommen «Der Unther Liider» som ga en redusert befruktnings evne for sneglene.

Vi kommer oss videre oppover i Danmark til vi finner et lite hotell ved Støvring, sammen med alle de store gutta med 16 hjul. Og for første gang på lenge får vi sett EM fotball, hvor Kroatia klarer å få ballen i mål flere ganger enn Spania. Men som Thomas sier, «det ække måla somteller, det er hvor høyt man kan

Våkner med en liten tåre i øyekroken, for nå var den siste dagen for årets tur kommet.

hoppe» og vi forstår da at enkelte i gruppa har blitt sliten etter en lang dag på to hjul.

Vi har tilbakelagt 360 herlige mil, tatt tog og båt og sammen med en og annen stor sjokolade har det blitt mye latter og noen seriøse diskusjoner over en kaffekopp. Vi har også fått prøvd noen lokale varianter av vitamindrikker på sene kvelder og sett mye kultur.

Nok en herlig tur med fine typer er over for i år og minnene fra denne turen tar jeg med meg inn i alderdommens gyngestol og kanskje kommer det en ny tur neste år.

Ove

FRA SJAKTA

☰ TOR-ERIK LUNDBERG

🔴 OPPHEI

Navn: Morten H. Pedersen

Bosted: Oslo

Alder: 18 år

Firma: ThyssenKrupp Elevator

Stilling: Lærling

Hvorfor valgte du heisfaget?

Jeg valgte heisfaget fordi jeg ville jobbe fysisk, å føle at jeg har brukt kroppen på slutten av dagen. Jeg valgte å bli heismontør over elektriker fordi jeg ville jobbe mer mekanisk og tungt. Jeg kunne heller ikke se for meg en dag uten variasjon, så da passet heismontørfaget bra for meg.

Hva visste du om faget før du begynte?

Jeg visste en del om det generelle. Både på grunn av utplassering, og fordi jeg har familie i yrket. Etter en dag i sjakta som lærling så la jeg merke til at jeg har ekstremt mye mer å lære!

Synes du det var vanskelig å få lærlingplass?

Det var vanskelig å få lærlingplass. Det er mange som søker og konkurransen er stor. Det var også en nervepirrende prosess. Siden de sender svar relativt sent i forhold til andre yrker som elektriker, så føler en at man kanskje tar en sjanse når en holder andre firmaer på «vent». Noe som kan bli ubehagelig hvis de maser om svar.

Morten Haakonsen Pedersen

Hvordan trives du så langt i faget?

Jeg trives veldig godt i faget og i firmaet som jeg jobber for. Jeg er sliten på slutten av dagen og føler at jeg bruker kroppen mye. Det er ikke så gøy å stå opp tidlig, men det er lettere når man faktisk jobber med noe man interesserer seg for! Jeg føler jeg lærer mye og at faget passer meg fint.

Hvordan har din første uke på OPPHEI vært?

Den første uka på OPPHEI var spennende. Jeg har aldri vært «skoleglad», men det gikk fint. Vi lærte mye om

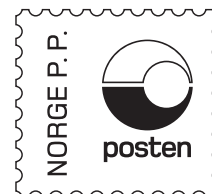
HMS i løpet av intro uka. Nå vet jeg i hvert fall hva jeg skal være obs på!

Hva driver du med på fritiden?

På fritiden min så er jeg mest med venner, og jeg prøver å få trent en gang iblant. Men føler jeg får trent nok på jobb.

Var du med på heiscupen?

Nei, jeg hadde ikke økonomien til å bli med i år, men jeg har tenkt til å bli med neste år!

Verv i Heismontørenes Fagforening per 05.06.16

VERV	PERIODE	NAVN	TLF	E-POST
Leder	16 - 18	Markus Hansen	469 13 040	leder@heis.no
Nestleder	15 - 17	Morten Sandaas	930 51 340	pemsand@online.no
Nestleder	15 - 17	Alexander Jordnes	959 82 334	alexuj@icloud.com
Sekretær	16 - 18	David Coron-Andersen	480 06 131	davidcoron@msn.com
Kasserer	15 - 17	Frank Sig Hansen	932 05 222	kasserer@heis.no
Studieleder	16 - 18	Per Arne J. Salo	918 53 408	per.arne.salo@heis.no
1. Styremedlem	15 - 17	Hans Petter Sandaas	959 86 180	hanspettersandaas@hotmail.com
2. Styremedlem	16 - 18	Stian Pedersen	959 08 344	stian.pedersen@otisklubben.no
3. Styremedlem	16 - 18	Kim Roger Simble	415 75 576	kim.simble@hotmail.com
4. Styremedlem	16 - 18	Tomas Kaumer	926 43 965	jo-rudsh@online.no
5. Styremedlem	16 - 18	Espen Milli	902 07 501	espen.milli@heis.no
6. Styremedlem	16 - 18	Rune Foshaug	951 91 562	rf@live.no
Lærlingrep.	16 - 18	Sofie Berntsen	482 42 098	soberntsen@gmail.com
1. Distriktsrep.	16 - 18	Vegard Olimstad	453 94 780	VegardOlimstad@hotmail.com
2. Distriktsrep.	16 - 18	Edmund Berget	930 45 646	edmund.berget@gmail.com
3. Distriktsrep.	16 - 18	Trond Stokkan	970 12 354	trondstokkan@gmail.com
4. Distriktsrep.	16 - 18	Tom Kristian Hetland	959 86 156	tohetlan@bbnett.no
Andre oppgaver				
Akkordkontrollør	15 - 17	Fritjof Johansson	915 88 420	fritjof1809@hotmail.com
HMS-ansvarlig	16 - 18	Morten Sandaas	930 51 340	pemsand@online.no
Lærlingansvarlig	16 - 18	Even Thorstad	951 91 570	even_thorstad@hotmail.com
Redaktor	16 - 18	Tor Erik Lundberg	951 91 560	redaksjonen@heis.no
Redaktor	16 - 18	Edmund Berget	930 45 646	edmund.berget@gmail.com
Kontrollkomitè	16 - 18	Dan Terje Rønning	905 77 667	danterje@gmail.com
Kontrollkomitè	15 - 17	Fritjof Johansson	915 88 420	fritjof1809@hotmail.com
Sekretær		Bjørn Tore Egeberg		bjorn.tore@heis.no
Landsstyrrerepresentant (vara)		Terje Skog	908 77 069	terje@elogitoo.no
Avdelinger				
Bergen	13 - 15	Steinar Johansen	480 34 229	stahlklubben@hotmail.com
Drammen	14 - 16	Niklas Ørmen	975 43 439	niklas_orm_1@hotmail.com
Hedmark/Oppland	13 - 15	Tom Kristian Hetland	959 86 156	tohetlan@bbnett.no
Agder	11 - 13	Tor Helge Reber	915 63 130	threber@frisurf.no
Møre og Romsdal	14 - 16	Erlend Andberg	911 51 662	erlend.a@hotmail.com
Troms	14 - 16	Jan Wahlgren	951 91 583	jab-wa@online.no
Nordland	15 - 17	Bjørn Magnus Aspevold	909 54 660	bm_aspevold@hotmail.com
Stavanger	13 - 15	Vegard Olimstad	453 94 780	VegardOlimstad@hotmail.com
Trondheim	15 - 17	Edmund Berget	930 45 646	edmund.berget@gmail.com
Vestfold/Telemark	14 - 16	Sondre Tjonneng	913 97 756	sondre.tjonneng@kone.com
Østfold	15 - 17	Frank Sig Hansen	932 05 222	frank.sig.hansen@hotmail.com
Klubber				
Otis	Hovedtill.	Stian B. Pedersen	959 08 344	stian.pedersen@otisklubben.no
Euroheis	Oslo	Tommy Svendsen	913 93 497	tommy.svendsen@euroheis.no
Kone	Norge	David Coron-Andersen	415 75 576	davidcoron@msn.com
Reber Schindler	Hovedtill.	Alexander Jordnes	959 82 334	alexuj@icloud.com
Reber Schindler	Oslo	Morten Sandaas	930 51 340	pemsand@online.no
Stahl	Oslo	Espen Milli	902 07 501	espen.milli@heis.no
Stahl	Bergen	Steinar Johansen	480 34 229	stahlklubben@hotmail.com
Thyssen	Hovedtill.	Hans Petter Sandaas	959 86 180	hanspettersandaas@hotmail.com
Thyssen Bergen	Bergen	Kim Thomassen	959 86 266	kfthomassen@gmail.com
Ing Stein Knutsen	Bergen	Arild Lyngoy	974 29 130	arild_lyngoy@hotmail.com
Ribe	Oslo	Bjørn Vole-Gundersen	957 98 987	bjorn.ribeheis@gmail.com
Heis-Tek	Bergen	Terje Fjeldstad	966 25 389	
Heis1/ Orona	Tromsø	Hans Ottar Olsen	913 66 095	hans-ottar@heis1.no
Uniheis	Oslo	Patrick Simonsen	982 30 875	patrick@uniheis.no
Avdeling				
Oslo	Adresse	Schweigaardsgt 34 f, 0191 Oslo	Telefaks	E-post
Bergen		Kalfarv. 71, 5018 Bergen	22 17 45 53	foreninga@heis.no
Stavanger		Lagårdsvei 124, 4011 Stavanger		bergen@heis.no
				VegardOlimstad@hotmail.com